

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Rozvojová pomoc - neúspěšné projekty:
důvody neúspěchu a možná východiska

Development Aid - Unsuccessful Projects:
Causes of Failure and Possible Solutions for the Future

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Mgr. Lukáš Urban, Ph.D

Autorka:
Taida Djakoualnová

Praha 2015

Poděkování:

Děkuji Mgr. Lukáši Urbanovi Ph.D. za nekonečnou trpělivost, kanceláři č. 116 v ČRA za nekonečné rozhovory a každému, kdo se po přečtení zamyslí nad tím, k čemu rozvojová pomoc slouží.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Rozvojová pomoc – neúspěšné projekty: důvody neúspěchu a možná východiska“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6.5.2015

.....
Taida Djakoualnová

„Has aid failed? For me the answer is yes.

But only because it hasn't failed enough.“

David Damberger

Anotace

Bakalářská práce pojednává o rozvojové pomoci s důrazem na rizika neúspěchu. Představuje formy, metody a trendy rozvojové pomoci, komentuje je a hodnotí s cílem adresovat možná pochybení.

Cílem práce je představit systém fungování rozvojové pomoci a umožnit čtenáři zamyšlení nad jednotlivými aspekty vedoucími k neúspěchu projektů. V závěru představuje dvě východiska neefektivní pomoci a nabízí dvě doporučení autorky.

Annotation

Bachelor thesis presents development aid, with emphasis on the risks of failure. Features forms, methods and trends of development assistance, comments and evaluate them with an aim to address possible mistakes.

The goal of the thesis is to define the existing system of development assistance and to encourage the reader to think about the aspects leading to failure of the projects. In conclusion it presents two solutions of ineffective assistance and offers two recommendations of the author.

Klíčová slova

Rozvojová pomoc, rozvojová spolupráce, neúspěšné projekty, zahraniční rozvojová spolupráce, neúspěšná rozvojová pomoc

Keywords

Development aid, development assistance, unsuccessful projects, foreign aid, failed aid

Obsah

Seznam zkratek	8
Úvod	9
1. Rozvojová pomoc v základních pojmech	12
2. Historie rozvojové pomoci	20
2.1 Počátky historie	20
2.2 Padesátá léta	22
2.3 Šedesátá léta	22
2.4 Sedmdesátá léta	23
2.5 Osmdesátá léta	25
2.6 Devadesátá léta	25
2.7 Od přelomu tisíciletí dodnes	27
3. Jak měříme rozvoj	28
4. Rozvojová pomoc v teorii - trendy a formy	30
4.1 Rozvojové trendy	30
4.2 Formy rozvojové pomoci	32
4.2.1 Projektová metoda	32
4.2.2 Rozpočtová podpora	33
4.2.3 Odpuštění dluhů	34
5. Rozvojová pomoc v praxi	37
5.1 Efektivita práce	37
5.1.1 Příprava projektu - fáze programování	37
5.1.2 Příprava projektu – fáze identifikace	38
5.1.3 Příprava projektu – fáze formulace	39
5.1.4. Realizace projektu – fáze realizace a monitoringu	40
5.1.5. Evaluace jednotlivých projektů	41
6. Kritika pomoci	43
6.1 Neprofesionalita rozvojové pomoci	43
6.2 Vysoké administrativní náklady	44
7. Sdílení informací	46
7.1 Metoda přiznávání neúspěchu	47
7.2 Význam dialogu o neúspěšnosti	48
8. Východiska neefektivní pomoci	49
8.1 William Easterly	49

8.2 Dambisa Moyo.....	50
9. Závěr	51
Seznam použité literatury	52
Prameny	52
Sekundární literatura.....	54
Slovníky a encyklopedie.....	58
Elektronické zdroje	59
Summary.....	61

Seznam zkratek

ČR	Česká Republika
ČRA	Česká rozvojová agentura
DAC	Development Assistance Comitee
EU	Evropská unie
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
IBRD	Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj
IMF	International Monatary Fund (Mezinárodní měnový fond)
MDGs	Millenium development goals (Rozvojové cíle tisíciletí)
MMF	Mezinárodní měnový fond
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí
ODA	Official Development Assistance
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
ORS	Odbor pro rozvojovou spolupráci (MZV ČR)
OSN	Organizace spojených národů
HDI	Human Development Index
HDP	Hrubý domácí produkt
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries (Vysoce zadlužené chudé země)
UNDP	United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN)
UNICEF	United Nations Children's Fund (Dětský fond Organizace spojených národů)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
USD	Americký dolar
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce
ZÚ	Zastupitelský úřad

Úvod

Svoji bakalářskou práci jsem se rozhodla mu zasvětit tématu rozvojové pomoci vzhledem svému vlastnímu zájmu o něj. Potom, co jsme několikrát slyšela o neúspěšných projektech rozvojové pomoci, mě zajímalo, co jsou důvody jejich neúspěchu. I proto jsem se v práci chtěla věnovat konkrétním projektům, avšak po dlouhém seznamování se s oblastí rozvojové spolupráce jsme usoudila, že se jedná o tak složitý systém práce, že pouhé popsání nefunkčních projektů, nejen že by bylo neprofesionální, spíše by oddělilo jeden aspekt z celého velkého spektra. To by bylo zavádějící pro uvažování o zlepšení. Práce se tedy nevěnuje jednotlivým projektům, ale obecně popisuje trendy, formy a metody rozvojové pomoci a seznamuje s jejich riziky. Vysvětluje, jakým způsobem se rozvojové projekty připravují a v čem nastává problém s jejich úspěšným dokončením.

Důležité pro moji práci bylo dlouhodobé sledování médií, účast na Letní škole rozvojové spolupráce na Univerzitě Palackého v Olomouci a půlroční stáž v České rozvojové agentuře. Tyto zkušenosti mi umožnily zorientovat se v systému poskytování pomoci. Svě chápání fungování tohoto komplexu představuji v této práci.

Práce nemá stěžejní monografii a vzhledem k tomu, že je kompilací různých přístupů, ani nemůže mít. Většina z použité literatury jsou zahraniční články, eseje, studie, metodické příručky a legislativa mezinárodních aktérů. Částečně proto, že v České republice se kromě vysokoškolských závěrečných prací tématu pochybení v rozvojových snahách nikdo nezabývá.¹ Částečně proto, že se snažím být originální v nahlížení na předkládané problémy a sama se zamyslet nad jejich nedostatky.

Hustým odkazováním na zdroje a rozšiřující články poukazuji na názorovou šíři, která kolem rozvojové práce panuje. Pro lepší orientaci čtenáře jsme zvolila citování v poznámkách pod čarou, kde uvádím zkrácenou citaci, v případě elektronických zdrojů

¹ Čest patří Tomáši Tožičkovi za jeho problematizaci tématu a soustavné obeznamování veřejnost skrze populárně naučné publikace.

s hypertextovým odkazem. Kompletní bibliografie podle citační normy ISO 690 je k dohledání na konci práce.

Základními otázkami, které si v práci kladu, jsou: *Proč je rozvojová pomoc neúspěšná? Jak je možné zajistit efektivitu rozvojové pomoci? Jaká jsou pochybení a je možné je řešit? Dochází k těmto řešením? Kdo je zodpovědný za rozvojovou politiku a snaží se předcházet chybám?* Na ně se snažím odpovědět v následujících sedmi kapitolách.

Prvními dvěma kapitolami čtenáře obeznamuji se základními pojmy a historií, což jsou důležité předpoklady pro snazší pochopení dalších kapitol. V následujících kapitolách představuji systém vzniku rozvojových metod a nástrojů, které na základě odkazů v literatuře rozšiřuji o upozornění na rizika. Na závěr představuji názory dvou vlivných ekonomů na způsob vypořádávání se s našimi dnešními pochybeními na poli rozvojové pomoci a jejich návrhy řešení.

Cílem práce není najít klíč k okamžitému zlepšení situace. Nenašli ho mnozí přede mnou. Cílem je do jednoho textu soustředit celou šíři aspektů, jejichž pečlivé zhodnocení by ke zlepšení situace mělo vést. Záměrem také nebylo rozvojovou pomoc „strhat“ a odsoudit. Naopak, čtenáře se snažím upozornit na tento složitý systém, který potřebuje být kriticky nahlížen. Práce ukazuje, že přes pochybení, ke kterým dochází, cesty k vylepšení rozvojových snah existují a mnohdy jsou velice jednoduché.

„Proč vyvolává rozvojová pomoc tak prudké politické spory? Toto téma probouzí to nejhorší jak na straně politické levice, tak na straně politické pravice. Levice chce podle všeho považovat rozvojovou pomoc za jistý druh reparací za kolonialismus. Jinými slovy, nemluví o rozvoji, nýbrž konstatuje vinu západní společnosti. [...] Pravice zas podle všeho chce prostřednictvím rozvojové pomoci nastolit blahobyť. Jinými slovy, podporuje neschopné,

čímž jen prohlubuje stávající problémy. Mezi těmito dvěma extrémy existuje malý ostrůvek příčetných, kteří chtějí rozvojovou pomocí přispět k rozvoji.“²

Tato práce je o snaze ostrůvku příčetných.

² COLLIER, Paul, 2007. Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím. S. 117 - 118

1. Rozvojová pomoc v základních pojmech

Rozvojová pomoc je jedním z nástrojů zahraniční politiky. V obecném vnímání ale nabývá různých podob, proto považuji za důležité před samotným uvažováním nad jejími trendy, formami a metodami objasnit, jak je chápána a co ve skutečnosti představuje. Pro komplexnější chápání problematiky představím pojmy, které se vyskytují ve spojitosti s rozvojovou spoluprací a fenomény ovlivňující rozvojovou pomoc v dnešním světě.

Podle Zákona č. 151/2010 Sb., o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí se *„zahraniční rozvojovou spoluprací [rozumí] souhrn činností hrazených ze státního rozpočtu, jejichž cílem je přispět k odstraňování chudoby v kontextu udržitelného rozvoje, včetně plnění rozvojových cílů tisíciletí, k ekonomickému a sociálnímu rozvoji, k ochraně životního prostředí, jakož i k podpoře demokracie, dodržování lidských práv a řádné správy věcí veřejných v rozvojových zemích“*

Jak ji nazýváme a proč

Pojmenování rozvojových snah je složitější, než se může zdát. Nejprve se ujal pojem „pomoc“ („aid“), jednalo se o pomoc technickou i finanční, avšak s krátkodobým horizontem. Následně se pojem rozšířil na „rozvojová pomoc“, která naznačuje, co je jejím cílem. Zásadní je, že s odlišením pojmu „rozvojová“ tak vzniká pojmenování pomoci „humanitární.“³ Postupem doby se upouští v používání slova „pomoc“, neboť podle mnohých implikuje závislost a postupně se přechází ke korektnímu označení „**rozvojová spolupráce**.“ Tento jazykový přerod má naznačit, že rozvojová spolupráce je spíše partnerství, ve kterém vedeme země k rozvoji a je pro ni důležité zapojení konkrétní země.

O něco složitější je tato problematika v angličtině, která pracuje s pojmy „aid“ „development aid“ „development assistance“ „foreign aid“ „international aid“ avšak až

³ Humanitární pomoc je krátkodobá pomoc v místě, které bylo stíženou neobvyklou událostí (většinou živelnou katastrofou). Humanitární pomoc bývá technického a materiálního rázu.

z kontextu použití je jasné, co přesně je myšleno. Navíc pod pojmem „aid“ je většinou zamýšlena rozvojová i humanitární pomoc, neboť v případě třetího světa jsou tyto dvě úzce provázány.⁴

Ve své práci budou používat s ohledem na různé zdroje sousloví „rozvojová pomoc“ a „rozvojová spolupráce“ synonymicky.

Rozvojová pomoc je poskytována rozvojovým zemím od zemí „rozvinutých“ Mezi poskytovateli pomoci existuje hierarchie a systém, který pro neznalé oko může být složitý a matoucí. Pro chápání celé práce ho ve stručnosti představím. Pro jednodušší pochopení budu v rozplétání systému rozvojové pomoci postupovat od menších aktérů k těm větším.

Nevládní sektor

Pro téměř každého je rozvojová pomoc činnost některé ze známých nesvládních organizací v chudých zemích. Nevládní sektor je bezesporu významným aktérem rozvojové pomoci. Zastiťuje mnoho zahraničních projektů. Jeho role je v přímé pomoci. Představa o organizacích, které se zabývají přímou pomocí je správná. Nevládní sektor zajišťuje jak pomoc humanitární, tak rozvojovou. V případě rozvojové se jedná o organizování jednotlivých projektů. Nevládní organizace jsou do vysoké míry autonomní ve výběru tématu a lokality. Pokud ale žádají o státní grant, je jejich snaha usměrněna národní politikou.⁵

V nevládním sektoru se jedná o velké množství nezávislých organizací, které se zabývají různými tématy. Fungují buďto na dobrovolnickém nebo na neziskovém principu.

⁴ Vezměme v úvahu např. organizaci Lékaři bez hranic, která je sice oficiálně humanitární, délka pobytu v určitých lokalitách (i několik let v zemích stížených občanskými válkami) je ale zcela jasně zařazuje mezi rozvojové pracovníky, neboť se podílejí na dlouhodobé změně infrastruktury v dané zemi.

⁵ Dotace jsou poskytovány na základě oficiálních dokumentů upravujících formu rozvojové pomoci.

Národní politika

Každá země má vypracovanou strategii rozvojové spolupráce. V české republice o tuto agendu stará Ministerstvo zahraničních věcí ČR a jeho Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci⁶ (ORS) společně s Českou rozvojovou agenturou. Tzv. Zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) ČR je ošetřena **zákonem č. 151/2010 Sb.**, o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů.⁷ Ten vymezuje působnost MZV ČR a zřizuje ČRA. ZRS se dále řídí Konceptí zahraniční rozvojové spolupráce.⁸ Aktuální koncepce je v platnosti od roku 2010 do roku 2017. Tato koncepce vymezuje témata a také místa zacílení ZRS. Je tedy stěžejním dokumentem, který upravuje, komu a jakým způsobem bude ČR pomoc poskytovat.

Obecně je rozvojová politika jednou z částí zahraniční politiky. Je dokonce jednou z podmínek pro přijetí do EU, což ukazuje, jaký význam má existence národní rozvojové politiky mezinárodních vztazích.

Každá země vydává určitou částku na svoji rozvojovou agendu, která se počítá jako Official Development Assistance (ODA). V této jsou zahrnuty výdaje na rozvojovou pomoc, pomoc uprchlíkům a také humanitární pomoc. V případě České republiky byla v roce 2013 výše ODA 4, 12 mld. Kč, což činí 0, 11 % hrubého národního důchodu. V sumě ODA není zahrnuta pomoc, která plyne z nestátního sektoru nezávisle na státním rozpočtu. Mnoho rozvojových projektů je u nás ale podpořeno granty ČR, tedy se do ODA také započítávají.

⁶Odbor rozvojové spolupráce. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koordinace_zrs/odbor_rozvoje_spoluprace/index.html

⁷ Zákon č. 151/2010 Sb., o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů. Dostupný z:

http://www.mzv.cz/file/1397915/zakon_o_ZRS.pdf

⁸Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010 – 2017. Dostupná z: <http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/Koncepce%20zahranicni%20rozvojove%20spoluprace%20na%20obdobi%202010-2017.pdf>

Vzhledem k tomu, že rozvojová pomoc je financovaná ze státního rozpočtu, znamená to, že každý daňový poplatník se na rozvojové pomoci podílí.⁹

Agentury

Rozvojové agentury jsou součástí národní rozvojové strategie. V ČR se jedná o Českou rozvojovou agenturu (ČRA), která je agenturou MZV ČR. Jejím úkolem je zajišťovat realizaci „zahraniční spolupráce v souladu s plánem ZRS [...] [a] poskytuje dotace subjektům v České republice v souladu s plánem zahraniční rozvojové spolupráce [...]“¹⁰ Rozvojové agentury z části připravují vlastní projekty, které jsou dále realizovány vítězem veřejné zakázky. A z části vypisují dotační řízení, která jsou tematicky zaměřená na oblasti vymezené Konceptí ZRS, avšak konkrétní projekty předkládají soutěžící, nejčastěji nestátní organizace a vysoké školy.

Nadnárodní (kontinentální) politika

Rozvojová politika je také předmětem mezinárodního společenství. V Evropské unii jsou snahy jednotlivých zemí sdružené a monitorované pod útvarem Evropské komise: Directorate General Development and Cooperation – EuropeAid.¹¹ EuropeAid vystupuje v mezinárodním společenství za všechny členské země a snaží se o sjednocování rozvojové politiky ve členských zemích EU.

Mezinárodní politika – světové instituce

Na mezinárodní úrovni jsou jednotliví aktéři sdruženi ve **Výboru pro rozvojovou pomoc** (OECD). Tento výbor sdružuje země s nejrozvinutější ekonomikou, které přijímají principy demokracie a tržní ekonomiky. OECD „sleduje širší globální souvislosti rozvoje,

⁹ Zde se nabízí řečnická otázka: „Jakto, že se ne každý daňový poplatník o rozvojovou pomoc zajímá?“

¹⁰ §8 čl. 4 zákona č. 151/2010 Sb., o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů

¹¹ Útvar mezinárodní spolupráce a rozvoj. Dostupný z: https://ec.europa.eu/europeaid/general_en

zajišťuje soudržnost pravidel a přináší strategické a statistické vstupy k tvorbě a implementaci pravidel rozvojové spolupráce a její efektivnosti.“¹²

V Organizaci spojených národů se rozvojovými tématy zabývá tzv. **Rozvojový program OSN (UNDP)**.¹³

Mezi další významné mezinárodní organizace, které se zabývají rozvojovou pomocí, patří **Světová banka a Mezinárodní měnový fond**, poskytující finanční prostředky. Jejich pomoc je ekonomického rázu (tedy formou podpory rozpočtů, popřípadě odpuštění dluhů).

V rámci OECD je také ustavená tzv. „Development Assistance Committee“ a ta sdružuje jak zástupce OECD, tak představitele Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a UNDP.

Slovník rozvojové pomoci

„Západ“

Západem chápeme země západní a severní Evropy, severní Ameriky a Austrálie. Pojem vychází z historicky silného postavení Západní Evropy. Obecněji lze říci, že při odkazování na „západ“ se jedná o odkazování na bohatou rozvinutou zemi. Ve stejném významu se také používá pojem „vyspělé země“ a zřídka i „první svět.“ Právě země západu jsou nejvýznamnějšími donory rozvojové pomoci.

Druhý svět

Giddens vysvětluje druhý svět jako „*industrializované, donedávna komunistické společnosti východní Evropy a Sovětského svazu.*“¹⁴

¹²OECD/DAC: Dostupný z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oecd_da_c/index.html

¹³ Rozvojový program OSN (UNDP) Dostupný z: <http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=99>

¹⁴ GIDDENS, Anthony. 1999. Sociologie. S. 455

Třetí svět

Země třetího světa jsou příjemci rozvojové pomoci. Podle Giddense se jedná o „méně vyspělé společnosti v nichž průmyslová výroba buďto vůbec neexistuje, a nebo je rozvinuta jen minimálně. V současné době žije v těchto zemích většina světové populace.“¹⁵

Globální sever a jih

Globálním severem rozumíme to samé, co pojmem „západ.“ Globální jih je oproti tomu výraz používaný pro země třetího světa a to jednoduše proto, že se mnoho z nich nachází na jih od USA, či Evropy.

Rozvojová země

„Rozvojová země je pojem obecně používaný k označování států, pro něž je typická nízká úroveň materiálního blahobytu. Neexistuje jediná celosvětově přijímaná definice stavu, kdy je stát "vyspělý" a úroveň ekonomického rozvoje se také může velmi lišit v rámci skupiny rozvojových zemí.“¹⁶

Globalizace

Globalizace je proces přibližování kultur, ekonomik a politiky v dnešním světě. Je způsobený technologickým pokrokem, který umožňuje vzájemné interakce i velmi vzdáleným

¹⁵ Ibid. S. 465

¹⁶ Wikipedia. Rozvojová země. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Rozvojov%C3%A1_zem%C4%9B

Kolonialismus a neokolonialismus

„Kolonialismus je ideologie založená na ustavení a udržování nadvlády suverénní moci nad podřízenou společností, která je separována od vládnoucí moci.“¹⁷

„Neokolonialismus je forma hospodářské a politické kontroly vyspělých států, případně nadstátních sdružení a institucí, nad hospodářstvím a společnostmi nerozvinutého světa. Ovládané země jsou formálně nezávislé, ale jejich hospodářství a politický systém jsou řízeny zvenčí.“¹⁸ Vzhledem k tomu, že rozvojová pomoc zasahuje do hospodářství i politiky rozvojových zemí, je označovaná jako jeden z nástrojů neokolonialismu.

Chudoba

„Situace, v níž jedinec nebo sociální skupina nemůže z vlastních prostředků uspokojovat nejnutnější životní potřeby, a proto potřebuje ekonomickou pomoc jiných. Obvykle se jedná o situaci, v níž příjem nestačí ke krytí existenčního minima. Existenční minimum i chudoba jsou relativní a vztahují se vždy k příslušným socioekonomickým poměrům určité společnosti.“¹⁹

Absolutní a relativní chudoba

Absolutní chudoba je stav pod hranicí definovanou životně důležitými minimálními potřebami. Oproti tomu relativní chudoba je chudoba vztažená k životní úrovni většiny společnosti.²⁰

¹⁷Johnston a kol. 1994: 75 v DANĚK, Petr. 2010. Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus, neokolonialismus a diskurz rozvoje. S. 3

¹⁸ DANĚK, Petr. 2010. Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus, neokolonialismus a diskurz rozvoje. S. 19

¹⁹ MALINA, Jaroslav et. Kol. 2007. Slovník pro studenty antropologie, I. A-L. S. 730

²⁰ Srov. Ibid. S 730-731

Remittance

Finančním částkám, či zboží, které posílají migranti do svých domovských zemí, říkáme remittance. Podle některých autorů se jedná o rozvojovou pomoc sui generis, neboť funguje na stejném principu, jako oficiální pomoc. Jedná se o převod kapitálu z bohatých zemí, do zemí chudších s cílem pomoci tamním obyvatelům.²¹

²¹ Srov. STOJANOV, Robert. Remittance nebo rozvojová pomoc? Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/36-remittance-nebo-rozvojova-pomoc.htm>

2. Historie rozvojové pomoci

Stručné nastínění historického vývoje pomoci předkládám pro lepší orientaci v celé problematice. Rozvojová spolupráce je proměňující se doktrínou politické moci již od padesátých let dvacátého století a od té doby prošla mnohými změnami, které ji formují dodnes.

Od padesátých let dodnes uvolnily bohatší země chudým více než bilion amerických dolarů. *„Téměř všechny země světa zaznamenaly v posledním půlstoletí hospodářský růst. V celosvětovém měřítku lze dokázat, že lidé žijí déle, že jsou zdravější a vzdělanější. Některé ze skupiny tzv. rozvojových zemí dosáhly relativně vysokého životního standardu. Tato povzbudivá fakta jsou výsledkem působení řady faktorů. Je však obtížné říci, do jaké míry k tomuto pozitivnímu vývoji přispěla rozvojová pomoc.“*²²

2.1 Počátky historie

V celosvětovém měřítku je těžké vystopovat začátek zahraniční rozvojové pomoci. Samotný lidský altruismus formoval mechanismy ideově podobné dnešní rozvojové pomoci již od starověku. Zahraniční pomoc tak, jak ji známe dnes, tedy jako výměnu a poskytování zdrojů, mezi vládami, neziskovými organizacemi, či mezinárodními organizacemi s cílem dosáhnout dlouhodobé změny k lepšímu, taková pomoc, která umenšuje chudobu v přijímající zemi, je celkem novým elementem ve vztahu mezi státy.

Historicky můžeme její rýsování vidět na několika událostech již od 19. století. V Evropě se jedná o poskytování finančních prostředků koloniím během 19. a 20. století s cílem posílit jejich ekonomickou soběstačnost. Většina kapitálu, který z evropských zemí do kolonií proudila, byla soukromá a koloniální garnitura ji podporovala. Pomoc byla

²² HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. S. 3

většinou technického rázu a vláda dárčům nabízela mimo jiné možnost monopolu na užívání.²³

Vznik moderního chápání rozvojové pomoci datujeme do období po druhé světové válce. „V roce 1944 se uskutečnila konference v New Hampshire v USA, na které se zástupci 44 zemí dohodli na vytvoření institucí pro regulaci mezinárodních finančních a obchodních vztahů. V roce 1946 tak vznikly Mezinárodní měnový fond (IMF), Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD), později součást skupiny Světové banky) a také Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT). Vznik zmíněných organizací byl motivován snahou o posílení mezinárodní ekonomické stability, podporu obchodu a obnovu hospodářství válkou postižených zemí.“²⁴

Jako jasný milník, pro vznikající koncept rozvojové politiky se datuje rok 1948, kdy vzniknul **Marshallův plán**, který navrhl pomoc poválečné Evropě. „Oficiálním cílem programu byla obnova hospodářství evropských zemí a podpora mezinárodního obchodu. Spojené státy americké sledovaly poskytnutím pomoci také vlastní ekonomické a národně-bezpečnostní zájmy“²⁵

Evidentní úspěch Marshallova plánu sloužil jako model pro budoucí rozvojové snahy a odrazil se například v Kolombuském plánu,²⁶ který byl přijat v roce 1950.²⁷ Posledním z impulsů dotvoření rozvojové politiky byl vznik institucí v padesátých letech, které ovlivňují způsob a systém rozvojové politiky dodnes.

²³ BAIRD, Mary. FRANK, Charles R. 1975. Foreign Aid: Its Speckled Past and Future Prospects.. S.135

²⁴ OPRŠAL, Zdeněk. 2014. Mezinárodní rozvojová spolupráce: vybrané aspekty. S. 35

²⁵ Ibid.

²⁶ Kolombuský plán je regionální plán socio-ekonomického rozvoje pro země v v Asii a Pacifické oblasti. Podrobné informace dostupné z: <http://www.colombo-plan.org/>

²⁷ HJERTHOLM, Peter. WHITE, Howard. 1998. Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation.

2.2 Padesátá léta

V padesátých letech byl koncept rozvoje spojen hlavně s ekonomickým růstem. První národní plány, které vznikaly v rozvojových zemích, byly ovlivněny evropskou zkušeností. „Někteří ekonomové v 50. letech předpokládali, že zkušenost průmyslových zemí – rozvoj umožněný kapitálovými investicemi - může být přímo použita také v rozvojovém světě.“²⁸ Podle rozšířené doktríny keynesiánství²⁹ ekonomové předpokládali, že rozvoj je umožněn kapitálovými investicemi a že je možno stejný způsob aplikovat také v rozvojovém světě.³⁰ „Pojmy růst a rozvoj nabyly v podstatě synonymického významu. K tomuto pojetí přispěla velkým dílem také úspěšná realizace Marshallova plánu, který velkými investicemi skutečně nastartoval dynamiku evropského hospodářství. Kapitál byl tedy vnímán jako nezbytná součást obnovy a rozvoje.“³¹ „Teorie růstu se stala základem studia rozvoje (tzv. *development studies*).“³² Pomoc byla vnímána jako podpora ekonomik „rozvojových“ zemí k industrializaci a k jejich zatraktivnění pro investice většího kapitálu a jako technická asistence, která povede k industriálnímu rozvoji západního stylu.³³ Nejvýraznější byla bilaterální pomoc na grantovém základě. Padesátá léta jsou jednoznačně chápána jako období Americké hegemonie, i přes existenci postupně vytvářené rozvojové politiky mnoha zemí, 2/3 z celkové pomoci byly poskytnuty Spojenými státy.

2.3 Šedesátá léta

Z nejdůležitějších milníků v historii rozvojové pomoci je založení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) v roce 1961. „OECD je nástupkyní Organizace pro hospodářskou spolupráci v Evropě (OEEC), která měla za úkol poválečnou

²⁸ HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. S. 4

²⁹ Keynesiánství je ekonomická teorie, která prosazuje zásahy státu do hospodářství, které zajistí ekonomickou stabilitu.

³⁰ HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. S. 4

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Srov. A brief history of Aid. Dostupné z: <http://www.aidwatch.org.au/stories/a-brief-history-of-aid/>

hospodářskou obnovu. “³⁴ Zakládajícími členy bylo 18 evropských zemí,³⁵ USA a Kanada. „Součástí OECD byl již o počátku Výbor pro rozvojovou spolupráci (Development Assistance Committee – DAC), který již od svého vzniku představuje platformu sdružující nejvýznamnější světové donory. “³⁶ V tomto desetiletí byl důraz kladen na instituce, které založily rozvinuté země pro boj s chudobou.

„V roce 1966 došlo k rozpracování tzv. Rostowova modelu ekonomického rozvoje (Chenery, Scrouf) a byl vytvořen model chápající pomoc v širších souvislostech. Šlo o model, známý pod názvem dvouschodkový (two-gap model), definující, podobně jako Rostow, jednotlivé fáze rozvoje: v průběhu prvních dvou fází ekonomického rozvoje byla pomoc potřebná k překonání rozdílu mezi potřebnými kapitálovými investicemi a domácími úsporami (vnitřní schodek) a k financování nutného nárůstu importu (vnější schodek). “³⁷

V prvních dvou desetiletích vládly rozvojové pomoci modely, které měly za nejvýznamnější nástroje ekonomického růstu kapitálové investice. Jednalo se o jednosměrnou pomoc, která byla plánována státem. V tomto období „[...] byl podpořen nárůst transferů kapitálu vládám a veřejnému sektoru v rozvojových zemích a to prostřednictvím zvýhodněných půjček a grantů. “³⁸

2.4 Sedmdesátá léta

Světová ekonomika byla v sedmdesátých letech ovlivněna dvěma ropnými krizemi, které byly zapříčiněny válečnými střety na Blízkém východě. V jejich důsledku prudce stoupla cena ropy, což měl za následek tlak na rozvojové země, které ropu neprodukovaly. Země produkující ropu velice rychle bohatly a tyto prostředky ukládali v komerčních

³⁴ Základní informace o OECD. Stálá mise České republiky při OECD v Paříži. Dostupné z: http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html

³⁵ Rakousko, Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Island, Řecko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Švédsko, Turecko, Švýcarsko, Velká Británie, Západní Německo

³⁶ OPRŠAL, Zdeněk. 2014. Mezinárodní rozvojová spolupráce: vybrané aspekty. S. 36

³⁷ HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. S. 5

³⁸ Ibid.

bankách. V průmyslových zemích ale zvýšená cena ropy způsobovala hospodářské problémy z důvodu poklesu dovozu a zvýšení inflace, což vedlo k snížení poptávky po komoditách z rozvojových zemí a zvýšení úrokových sazeb. „*Kombinace zmíněných faktorů (vysoké ceny ropy, vysoké úrokové sazby půjček a zvýšený tlak na jejich splácení, snížené příjmy z exportu) vyústila v závažné deficity platební bilance veřejných rozpočtů mnoha rozvojových zemí. Nedostatek prostředků se snažily řešit dalšími půjčkami [...] u komerčních bank [...] případně u mezinárodních finančních institucí.*“³⁹ Tato situace vedla k dluhové krizi v osmdesátých letech.

V roce 1974 země, které profitovaly z vysoké ceny ropy, vznesly požadavek na půdě OSN a chtěly zavést tzv. „Nový ekonomický řád,“ který měl revidovat světový ekonomický systém ve prospěch rozvojových zemí. Tento požadavek ale nikdy nebyl naplněn.

V druhé polovině sedmdesátých let rozvojové pomoci dominovala technická pomoc. Rozvinuté země investovaly hlavně do fyzické infrastruktury. Také byl prosazen tzv. „Přístup základních potřeb.“ Ten se, na rozdíl od ekonomických teorií rozvoje, zaměřoval na uspokojení základních potřeb chudých. Tento přístup „[...] spočíval v zajištění potravin, vody, přístřeší, základních zdravotních potřeb a vzdělání.“⁴⁰ „Populární mezi se staly tzv. *Integrované projekty pro rozvoj venkova. Jednalo se o soubory vzájemně propojených projektů zaměřených na potřeby chudých a realizovaných ve vymezených venkovských regionech (Lancaster, 2007). Tyto velmi rozsáhlé a komplexní projekty se však ukázaly jako neudržitelné z důvodu aplikace postupů nezohledňujících potřeby místních obyvatel, nedostatečných kapacit rozvojových zemí potřebných pro řízení takovýchto projektů a nedostatku financí na jejich pokračování po odchodu donora.*“⁴¹ V reakci na tyto přístupy, které vlády rozvojových zemí neoceňovali, začali objevovat přístupy na principu „bottom-up“ (odspoda nahoru). Tedy takové, kdy je kladen důraz na spolupráci s místními komunitami.

³⁹ OPRŠAL, Zdeněk. 2014. Mezinárodní rozvojová spolupráce: vybrané aspekty. S. 38

⁴⁰ Ibid. S. 38

⁴¹ Ibid. S. 38

„V průběhu 70. let došlo k růstu významu multilaterálních organizací, zejména Světové banky a Evropského rozvojového fondu.“⁴²

2.5 Osmdesátá léta

V osmdesátých letech se navrátila koncepce závislosti. Rozvinuté země v předchozí dekádě nahromadily velké kapitálové rezervy, které byly stimulem pro poskytování rozsáhlých půjček do rozvojových zemí. Nečekaně ale na ekonomiky zemí začala působit inflace, čímž se zvedla cena půjček rozvojovým zemím, které tak upadly do hlubokých dluhů. Grantová pomoc toho období byla zaměřena na restrukturalizaci dluhů. *„Nová etapa pomoci, zaměřené na řízení makroekonomické situace, započala první půjčkou na strukturální adaptaci, kterou Světová banka poskytla v roce 1980. [...] V té době také došlo ke značnému konsenzu mezi dárcovskými zeměmi o podmínkách pro poskytování půjček a také zahraniční pomoci. Dárcovské země začaly klást více podmínek pro poskytování pomoci a jejich pomoc začala být také více vázána na podporu vlastního exportu. Tyto faktory se staly novým typem motivací pro poskytování pomoci.“⁴³*

ODA v osmdesátých letech vykazovala vzestupnou tendenci. Do poskytování pomoci byly intenzivněji zapojovány nevládní organizace, což se předpokládá, že byl jeden z faktorů tohoto růstu.

2.6 Devadesátá léta

V první polovině doznívala doktrína z předchozího desetiletí. Začalo docházet k rychlé přeměně bývalých komunistických ekonomik východní Evropy, předpokládalo se, že nejlépe bude projít „šokovou terapií“ a centrálně plánované ekonomiky rychle měnit v ekonomiky kapitálových trhů. V druhé polovině devadesátých let již bylo jasné, že tento přístup má neblahý dopad a je více „šokem, než terapií“, začalo tedy jeho přehodnocování.⁴⁴

⁴² Ibid. S. 39

⁴³ HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. S. 6

⁴⁴ KANBUR, Ravi. 2003. The Economics of International Aid., str. 8

S koncem studené války došlo k zásadním změnám v politickém uspořádání světa. Díky rozpadu Sovětského svazu, dříve poskytovatele rozvojové pomoci, se objevili mladé nezávislé státy, které se staly příjemci pomoci. Dále se změnil přístup jednotlivých vlád, z bývalého poskytování pomoci jakémukoli „přátelskému režimu“ se stala rozvojová politika vysoce strategickou součástí zahraniční politiky, což vedlo u některých zemí k propadu přijímané pomoci.⁴⁵

Zlomovým byl rok 1992, kdy byla přijatá na konferenci OSN přijatá Agenda 21. „[...] představuje určitý plán součinnosti agentur OSN, vlád jednotlivých států a nevládních organizací, který uvádí do praxe konkrétní kroky regulující vliv člověka na životní prostředí. [...] Z Agendy 21 vyšel také program Místní agenda 21 (MA21), který se snaží uplatnit principy udržitelného rozvoje na regionální a lokální úrovni. Předpokladem pro uskutečňování Místní agendy 21 je zapojení místních občanů a veřejných činitelů. Celkově lze hodnotit cíle Agendy 21 jako v mnoha ohledech příliš ambiciózní a málo konkrétní a výsledky této iniciativy zůstávají v mnoha oblastech neuspokojivé.“⁴⁶

Jedním z dobových předpokladů bylo, že se pomoc buďto zmenší, nebo bude nahrazena financováním řešení globálních problémů, jakými jsou environmentální a mezinárodní bezpečnost. Nezdá se, že by k takové proměně došlo a ani není důvodu myslet si, že nastane.

„Z globálního pohledu lze říci, že všechny bývalé socialistické země cestu ke svému zapojení do společenství vyspělých zemí v budoucnosti pravděpodobně naleznou. Mnohem horší je situace v zemích subsaharské Afriky, kde je potřeba zahraniční pomoci stále velmi naléhavá.“⁴⁷

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ STOJANOV, R. PAZDERKA, J. VYŠANSKÁ, R. KAPLAN, M. VOLFOVÁ, A. Rozvojová pomoc a humanitární spolupráce. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/humanitarni-pomoc-a-rozvojova-spoluprace>

⁴⁷ HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. S. 7

2.7 Od přelomu tisíciletí dodnes

Hned na začátku nového tisíciletí došlo ke schválení tzv. Mileniové deklarace⁴⁸ která předznamenala vývoj myšlení o rozvojové pomoci pro příštích patnáct let. V Mileniové deklaraci byly Mezinárodním společenstvím zakotveny tzv. Rozvojové cíle tisíciletí, kterým se jakožto nejmladšímu trendu v rozvojové pomoci podrobněji věnuji ve čtvrté kapitole.

„Dosavadní nedlouhá historie rozvojové spolupráce zahrnuje řadu velmi úspěšných projektů, které posunuly komunity v rozvojových zemích znatelně kupředu. Globální rozvojová spolupráce zmírnila ve velké části světa pocit izolace a umožnila mnoha lidem přístup ke vzdělání a základní zdravotní péči, o které se jejich předkům před sto lety ani nesnilo. Dobře sladěný mezinárodní tlak na vlády nejrozvinutějších zemí je na konci tisíciletí přiměl odpustit některým nejchudším zemím astronomické vnitřní dluhy a odrazit se ode dna ekonomického živoření. Proto i když nelze považovat všechny příklady rozvojových projektů za úspěšné a dlouhodobě udržitelné, koncepce rozvojové spolupráce má v dnešním globálním světě hluboký smysl a odůvodnění, a je potřeba ji považovat za jednu z nejdůležitějších součástí zahraniční politiky vyspělých států světa.“⁴⁹

⁴⁸ Mileniová deklarace dostupná z: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>

⁴⁹ STOJANOV, R. PAZDERKA, J. VYŠANSKÁ, R. KAPLAN, M. VOLFOVÁ, A. Rozvojová pomoc a humanitární spolupráce. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/humanitarni-pomoc-a-rozvojova-spoluprace>

3. Jak měříme rozvoj

V dnešním světě lze jen obtížně určit, jaké země jsou ty rozvojové a které jsou již „rozvinuté“. Při rozlišování tohoto základního hlediska se můžeme dívat na různé indikátory. Obecně přijímaným měřítkem je **Index lidského rozvoje (HDI)**. HDI je nástrojem, který využívá UNDP při porovnávání zemí a na jeho základě OSN vyhodnocuje, jak si ta která země stojí na žebříčku rozvoje. Index lidského rozvoje zohledňuje ve svém výpočtu tři oblasti: zdraví, vzdělání a hrubý národní produkt na osobu, zastoupené vlastním indexem. Je zpracován každý rok a třídí země do čtyř skupin – s velmi vysokým, s vysokým, se středním a s nízkým indexem. Pouze země s velmi vysokým indexem lidského rozvoje považujeme za rozvinuté. V roce 2014 bylo ve výpočtu zahrnuto 187 zemí z čehož 49 získalo hodnotu velmi vysokého lidského rozvoje.⁵⁰ Samotný HDI se od začátku vypočítávání potýká s kritikou. Je napadán za to, že je pouze neúplným obrazem. OSN tedy přišlo s dalšími měřítky lidské společnosti. Jsou jimi Inequality-adjusted HDI, Gender Inequality Index a Multidimensional Poverty Index a tím se snaží lépe popisovat realitu statistickými daty.

Švédský lékař Hans Rosling, který se podílel na založení Lékařů bez hranic ve Švédsku a působil jako poradce pro Světovou zdravotnickou organizaci a UNICEF, se ve svém příspěvku na konferenci TED Monterey, California v roce 2007⁵¹ zamýšlel nad relativností dat a práce s nimi. Nejen, že nám čísla nikdy nedají přesný obraz reálného života, ale mnoho z nich je zkreslených. Může to být například zapříčiněno způsobem dotazování. Vezměme v úvahu úroveň infrastruktury v oněch rozvojových zemích. Jejich samotné vyhodnocování je také problematické. Často je s výsledky empirických výzkumů zacházeno tendenčně. Hans Rosling ukazuje, jak je možné s výslednými grafy pracovat a dekonstruuje představu o jednotném Třetím světě. Každá země je různorodá a sama může být a bývá významně diferenciovaná uvnitř sebe sama. Za klasický a vděčný příklad můžeme vzít

⁵⁰ Data dostupná na webových stránkách UNDP: <http://hdr.undp.org/en/data>

⁵¹ ROSLING, Hans. 2007. Debunking third-world myths with the best stats you've ever seen. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RUwS1uAdUcI>

Jihoafrickou republiku,⁵² jejíž ekonomika má jedno z nejvyšších HDP na osobu v Africe⁵³ a pohybuje se přibližně ve středu žebříčku HDI. Rozdíly v jednotlivých provinciích jsou však až o 0.17 bodu, což znamená, že některé provincie se pohybují vysoko v kategorii středního rozvoje a jiné spadají do kategorie nízkého rozvoje. V Jihoafrické republice se jedná o dědictví kolonialismu, obrovské rozdíly uvnitř jedné země ale najdeme i u těch, které nebyli koloniemi. Například v případě Ruska, či Číny se jedná o rozdíly mezi městským a venkovským prostředím.⁵⁴

Kromě kontroverzí, kterým čelil HDI v souvislosti s výpovědní hodnotou dat je nutné se také zamýšlet nad tím, zda-li je možné, abychom statistickými daty získali informaci tak specifickou, jakou je informace o životní úrovni jiných společností. Kulturně relativistická doktrína nám bude vždy jasně připomínat, jak opatrně se musíme chovat v posuzování života jiných kultur.

⁵² Indikátory JAR dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/ZAF>

⁵³ Data dostupná z: <http://www.indexmundi.com/map/?t=0&v=67&r=xx&l=en>

⁵⁴ Srov. SELINA, Marina. 2014. Russians Would Migrate to the Countryside if Lifestyle Matched Cities. Dostupné z: <http://www.themoscowtimes.com/realestate/quarterly/article/510751.html> a WALKER, Angus. 2012. China's great growth means widening gap between rich and poor. Dostupné z: <http://www.itv.com/news/2012-11-02/chinas-great-growth-means-widening-gap-between-rich-and-poor/>

4. Rozvojová pomoc v teorii - trendy a formy

Na vývoji rozvojové pomoci můžeme vidět vývoj v uvažování o ní, ať již na základě historických změn, také na základě jednotlivých zkušeností dynamicky proměňuje. V následující kapitole popíši nejvýznamnější trend v rozvojové pomoci po roce 2000 a také formy, jaké rozvojová pomoc má

4.1 Rozvojové trendy

Historicky se rozvojovou pomocí zabývali hlavně ekonomové, vzhledem k tomu, že pomoc byla a je převážně finančního charakteru. Až později se přidali političtí vědci a dnes do diskuze přispívají také antropologové, historici, sociologové, lékaři a další odborníci, působící v rozvojových zemích.

Od založení OECD se jednotlivé doktríny tvořily na půdě OSN. Posledním z trendů bylo přijetí Rozvojových cílů tisíciletí. Všechny členské země se v roce 2000 přijetím Miléniové deklarace a zavázaly se k jejich plnění.

Znění cílů je následující: ⁵⁵

1. *Odstranit extrémní chudobu a hlad*
2. *Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny*
3. *Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen*
4. *Omezit dětskou úmrtnost*
5. *Zlepšit zdraví matek*
6. *Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem*
7. *Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí*
8. *Vytvořit globální partnerství pro rozvoj*

⁵⁵ Znění rozvojových cílů tisíciletí a úkolů dostupné z: <http://www.osn.cz/soubory/officiallist2008-cze.pdf>

Rozvojové cíle tisíciletí jsou „ve své komplexnosti a šíři [...] velmi ambiciózní a představují konsenzus, na kterém se dokázali shodnout hlavní představitelé všech zemí.“⁵⁶ I přes odhodlání jednotlivých zemí implementovat miléniovou deklaraci, je již jasné, že ne všechny MDGs budou naplněny. U žádného z cílů se neočekává kompletní dokončení, ale všechny se podařilo alespoň částečně naplnit.⁵⁷ Nezpochybnitelným pozitivním dopadem je shoda mezinárodního společenství na takto rozsáhlé agendě. Jak prohlásil generální tajemník OSN Pan Ki-mun „MDGs jsou historicky nejúspěšnější globální strategií proti chudobě. Projekt je důkazem, že společná globální akce může fungovat a vést k pozitivním změnám,“⁵⁸ také bývalý tajemník Kofi Annan společné úsilí v naplňování MDGs chválí a jejich vznik označuje za největší úspěch svého působení v OSN.⁵⁹

Kritika rozvojových cílů tisíciletí

Vzhledem k blížícímu se konci roku 2015 tedy doby, kdy měli být MDGs naplněny také sílí jejich kritika. Již od jejich uvedení byly napadány za to, že nepokryly několik důležitých témat rozvojové pomoci. Z MDGs byly vynechány bezpečnostní otázky a otázka míru, nebyly zaměřeny na udržitelný rozvoj, kvalitu vzdělávání, ekonomický růst a lidská práva.⁶⁰

⁵⁶ STOJANOV, Robert. Rozvojové cíle tisíciletí. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti>

⁵⁷ Pro přehled o naplňování MDGs je možno nahlédnout do zprávy každoročně vydávané OSN. Online dostupná z: <http://www.un.org/millenniumgoals/reports.shtml>

⁵⁸ Rozvojové cíle tisíciletí dva roky před finišem. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1851>

⁵⁹ Srov. ANNAN, Kofi. 2010. How to Achieve Millenium Development Goals. Dostupné z: <http://kofiannanfoundation.org/newsroom/news/2010/09/how-to-achieve-millennium-development-goals>

⁶⁰ Srov. MELAMED, Claire. SCOTT, Lucy. 2011. After 2015: progress and challenges for development. a HARRIS, Rich. PROVOST, Claire. 2013. Millennium development goals: big ideas, broken promises? Dostupný z: <http://www.theguardian.com/global-development/interactive/2013/sep/24/millennium-development-goals-data-interactive>

Podle některých kritiků jsou vedeny zájmem donora a věnují se jen málo zájmům místního partnera. Takto komplexní plán musí být nutně obecný, při plnění MDGs zůstává malý prostor pro vlastní iniciativu místních.⁶¹ Participace příjemců pomoci, o které se budu zmiňovat v následující kapitole, je přitom zdůrazňována jako jeden z mechanismů, kterým je možné zajistit efektivitu projektu.

4.2 Formy rozvojové pomoci⁶²

Rozvojová pomoc vychází z mnoha teoretických konceptů. Podle EuropeAid⁶³ je dosahována dvěma možnými způsoby. Jsou jimi **podpora rozpočtů a projektová metoda**.⁶⁴ Za formou rozvojové pomoci, i když přijímanou rozporuplně můžeme také považovat **odpuštění dluhu**, které hrálo významnou roli v mezinárodní politice hlavně v devadesátých letech.

4.2.1 Projektová metoda

Projektová metoda je klasickou a známější formou pomoci. Naplňuje tu pravděpodobně nejčastější představu, o rozvojové pomoci. Projektem rozumíme sérii aktivit, které mají dosáhnout specifického cíle za určený čas, s jasně daným rozpočtem. Jedná se tedy o velice konkrétní a detailně naplánované akce donorů, které adresují konkrétní problém v dané lokalitě.⁶⁵

⁶¹ Srov. MELAMED, Claire. SCOTT, Lucy. 2011. After 2015: progress and challenges for development

⁶² Podle rozlišení Transparency International:

http://archive.transparency.org/global_priorities/poverty/corruption_aid/aid_forms

⁶³ Directorate General Development and Cooperation – EuropeAid (Mezinárodní spolupráce a rozvoj) je útvar Evropské komise mající na starosti Evropskou rozvojovou agendu

⁶⁴ Srov. Aid delivery methods and management modes. Dostupné z: [http://www.puntosud.org/helpdesk-](http://www.puntosud.org/helpdesk-europeaid/europeaid_at_work/about_europeaid/aid_delivery_methods_management_modes/start)

[europeaid/europeaid_at_work/about_europeaid/aid_delivery_methods_management_modes/start](http://www.puntosud.org/helpdesk-europeaid/europeaid_at_work/about_europeaid/aid_delivery_methods_management_modes/start)

⁶⁵ Srov. Programme-based Approaches. Dostupné z: <http://www.aideffectiveness.org/Themes-Programme-based-Approaches.html> a Project modality. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/europeaid/project-modality_en

Země OECD se v přípravě projektů řídí metodikou projektového cyklu, kterou se podrobněji zabývám v následující kapitole.

Možná rizika projektové metody

Vzhledem k složitosti celé metody může dojít k pochybení v několika fázích celého procesu, které taktéž popisují v následující kapitole.

Obecnějším problémem, kterým je projektová metoda zatížena, je obtížná koordinace velkého množství jednotlivých projektů. *„Největším trnem v oku mnoha odpůrců tohoto dominantního nástroje rozvojové spolupráce se postupně stala právě ta skutečnost, že projektová pomoc odporovala novým principům partnerství, jako je vlastnictví, přistoupení, harmonizace apod., definovaným Pařížskou deklarací o efektivitě rozvojové pomoci v roce 2005 s cílem dosáhnout větší efektivitě rozvojové spolupráce.“⁶⁶*

4.2.2 Rozpočtová podpora

Rozpočtová podpora je způsob spolupráce mezi dvěma vládami, kdy dochází k přímému převodu finančních prostředků do rozpočtu partnerské země, což, jak uvádí zástupkyně vedoucího katedry mezinárodního obchodu Metropolitní univerzity, Tereza Němečková,⁶⁷ probíhá za předem dohodnutých podmínek. *„Jejich využití je pak plně v kompetenci rozvojové země. Poskytovatel rozpočtové podpory má hlavní zodpovědnost spočívající v kontrole toho, zda před transferem finančních prostředků byly splněny veškeré předem dohodnuté podmínky. Kontrolovat využití poskytnutých finančních prostředků však má právo pouze ve spolupráci s vládou rozvojové země.“⁶⁸*

Je to způsob pomoci, který, na rozdíl od projektové metody, **adresuje zdroj, nikoli „symptomy“** problémů v rozvojových zemích. Jako velká výhoda tohoto přístupu je považováno partnerství aktérů. Tato metoda posiluje schopnost jednotlivých vlád zacházet

⁶⁶ NĚMEČKOVÁ, Tereza. 2007. S. 19

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid. s. 6

se svěřenými penězi a vytvářet vlastní rozvojový plán.⁶⁹ Rozpočtová podpora v dnešní době čítá přibližně jednu čtvrtinu objemu veškeré rozvojové pomoci poskytované Evropskou unií.⁷⁰

Možná rizika rozpočtové metody

Problémy rozpočtové metody vyjádřil Michal Kaplan, současný ředitel ČRA, svým prohlášením: „*Nemusíme hned mluvit o korupci, kontraproduktivní se může rozpočtová podpora stát třeba i v případě špatně fungujícího systému správy veřejných financí.*“⁷¹ To jasně ukazuje na nutnost dostatečné samostatnosti partnerské země. Bohužel jsou rozvojové země stále stíženy korupcí a jak zmiňuje Collier,⁷² u těch nejchudších zemí dochází k paradoxní situaci, kdy jí není poskytována rozvojová pomoc. Důvodem je právě zkorumpovaná vláda, která není vhodným partnerem, pro donory, a zároveň zemi udržuje velice chudou.

4.2.3 Odpuštění dluhů

Dluh zemí třetího světa byl již dlouho považován za hlavní z překážek lidskému rozvoji a usuzuje se, že mnoho z dalších problémů v rozvojovém světě vzniklo právě kvůli existujícímu dluhu. Zavedení institutu odpuštění dluhu vychází z několika předpokladů, podle kterých **dluhy chudých zemí nejsou legitimní**, a proto by neměly být vymáhány.

⁶⁹ Srov. Tools and Methods Series, Working document. Dostupný z:

https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/methodology-budget-support-guidelines-201209_en_2.pdf

⁷⁰ Z toho míří 26 % do Subsaharské Afriky, 16 % do Asie, 23 % do Jižní Ameriky a Karibských oblastí a 30 % do zemí sousedících s EU. Zdroj: <https://ec.europa.eu/europeaid/node/13967>

⁷¹ LINDNER, Tomáš, 2007. Přímá podpora rozpočtu – nový trend pomoci. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/503-prima-podpora-roz-poctu-novy-trend-pomoci.htm>

⁷² COLLIER, Paul, 2007. Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím.

Prvním z předpokladů je, že dluh je dědictvím kolonialismu. Druhým, že za enormní dluh jsou zodpovědné předchozí režimy, často úplatkářské a zkorumpované. Z těchto důvodů není vhodné, aby za dluh nesly odpovědnost nástupnické vlády.⁷³

„Již v roce 1967 se na Konferenci OSN o obchodu a rozvoji hovoří o tom, že některé země dosáhly kritické situace, co se týkalo jejich schopnosti splácet závazky. O dekádu později pak věřitelské státy škrty 45 rozvojovým zemím 6 miliard dolarů dluhů. Ve zprávě Světové banky o Africe z roku 1984 se hovoří o tom, že finanční podpora zemí v regionu by měla obsahovat odpouštění dluhů. Od roku 1987 pak summity zemí G-7 opakovaně odsouvaly splatnost závazků chudých států. Na konci osmdesátých a v devadesátých letech pak Světová banka a Mezinárodní měnový fond začaly nabízet speciální půjčky pro africké státy.“⁷⁴

V roce 1996 dal Mezinárodní měnový fond společně se Světovou bankou vzniknout **Iniciativě na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC)**.⁷⁵ V dnešní době je rozeznáno jako „vysoce zadlužená chudá země“ 39 zemí, z nichž většina je v subsaharské Africe.⁷⁶ „Tyto země musejí plnit programy změn podporované Světovou bankou a MMF a zavádět strategii snižování chudoby. To má zajistit, aby výhody plynoucí ze zvláštní pomoci poskytované iniciativou HIPC byly využity ve prospěch rozvoje těchto zemí.“⁷⁷ Cílem této formy pomoci je snížit jejich dluh na udržitelnou úroveň.

⁷³ Srov. HRABÁLEK, Martin. 2001. Máme odpustit dluhy rozvojovým zemím? Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/odpustit-dluhy> a SHAH, Anup. 2007. Causes of The Debt Crisis. Dostupné z: <http://www.globalissues.org/article/29/causes-of-the-debt-crisis>

⁷⁴ HRABÁLEK, Martin, 2001. Máme odpustit dluhy rozvojovým zemím? Online z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/odpustit-dluhy>

⁷⁵ Heavily Indebted Poor Countries Initiative

⁷⁶ Srov. Heavily Indebted Poor Countries (39 countries). Dostupné z: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20260049~menuPK:64166739~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>

⁷⁷ Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/least_developed_countries/r12402_cs.htm

Možná rizika metody odpouštění dluhu

Metoda oddlužení je kritizována z důvodu nesystematičnosti bohatých zemí v nakládání s rozpočty rozvojových zemí. Přesto, že chudé země projdou procesem oddlužení, znovu si od bohatých zemí půjčí a tím pádem jim vznikne další dluh. Americký ekonom William Easterly upozorňuje, že oddlužení dává těmto chudým zemím pocit, že si mohou znovu půjčit a ve chvíli, kdy jejich dluh bude neúnosný, mezinárodní společenství jim ho znovu odpustí.⁷⁸

⁷⁸ Srov. MADSLIEN, Jorn. 2005. Debt relief hopes bring out the critics.

5. Rozvojová pomoc v praxi

Domnívám se, že kamenem úrazu je samotná **praxe rozvojových projektů**. Teorií o tom, jak dělat rozvojovou pomoc je mnoho, často se ale neodrážejí v praxi. Ta se zaměřuje na jednotlivé nedostatky a komplexnost celé agendy je jí vzdálená.

Samotní realizátoři projektů tyto problémy samozřejmě vnímají a v rámci svých možností je řeší. Jedná se o tři návazná témata. Nejvíce se mluví o samotné efektivitě projektů, o významu evaluací a také o předávání zkušeností. Všechny tři složky jsou důležité, podle mě klíčové k pozitivní změně. Osamoceně se stávají téměř až bezcennými. Dále se jim budu věnovat a popíši, jakým způsobem se s nimi zachází a proč jsou důležité.

5.1 Efektivita práce

Alfa a omega rozvoje. **Efektivita. Efektivnost. Effectiveness**. Snad nejčastější přívlastky, které se přidávají k rozvojové pomoci. Přirozeně, samotné slovo ukazuje na budoucí pozitivní výsledek. Já ale pod článkem efektivita práce budu popisovat, jak se každý jednotlivý projekt stane efektivním, respektive jaké jsou mechanismy, zajišťující jeho efektivnost. Vycházím z **metodiky projektového cyklu**, podle které jsou projekty připravovány Českou rozvojovou agenturou. Jedná se o ideální stav, který není ani v samotné ČRA stoprocentně naplňován. Metodika projektového cyklu je logicky připraveným dokumentem, jehož naplnění anticipuje úspěšný projekt.

Projekty rozvojové pomoci procházejí určitou přípravou, jejím vyhodnocováním a následně realizací, jednotlivé složky cyklu zde popisují.

5.1.1 Příprava projektu - fáze programování

Předtím, než začneme uvažovat o jakémkoli projektu, dochází k pečlivému průzkumu situace. Nejprve se vybírá cílová země. Pro každého realizátora projektu hraje ve výběru partnerské země roli trochu jiný aspekt. Bývá to určitá historická spojitost se zemí,

dobrá zkušenost, či geopoliticky významné partnerství⁷⁹. Ve fázi programování dochází k analýze informací přijatých ze zastupitelských úřadů, pořádání kulatých stolů „[...]pro odbornou veřejnost, jakož i pro relevantní zájemce o účast na rozvojových aktivitách v dané programové zemi.“⁸⁰ V neposlední řadě také uskutečňuje programovací mise do partnerských zemí a „ustavuje pracovní skupiny, v jejichž rámci ORS konzultuje návrhy Programů spolupráce.“⁸¹

Možná rizika fáze programování

Celá tato fáze je v rukou MZV ČR a řídí se politickými zájmy. Rizika zde tedy nejsou, nebo je zcela nemožné jim předcházet. Programování vychází z **Koncepce ZRS**, kde jsou stanoveny sektorové a programové priority, a tedy je zasazeno do legislativního rámce.

5.1.2 Příprava projektu – fáze identifikace

Po výběru země je na řadě prozkoumání terénu. Dochází k **vyhodnocování situace** a vyhledávání oblastí pro budoucí spolupráci. To se děje na podkladě informací poskytnutých zastupitelským úřadem. Ve chvíli, kdy jsou vyhodnocena sektorová témata a identifikovány projektové náměty, nastává příprava konkrétních projektů identifikační misí, provedenou odbornými pracovníky. Odbornými pracovníky rozumíme lidi, kteří jsou seznámeni s místní situací, kulturou a orientují se v sektorových tématech ZRS. Ti mají za úkol odhalit nedostatky v místních komunitách a připravit podněty pro budoucí formulaci projektů, musí pojmenovat problémy trápící tamní komunitu. Pro úspěšnou identifikaci témat k budoucímu zpracování je klíčová účast místních subjektů, kteří orientaci pracovníků mohou významně zjednodušit. „*Výstupem identifikace je souhrn sektorových témat pro*

⁷⁹ ČR se zaměřuje ve své koncepci rozvojové spolupráce na 14 zemí, jsou jimi Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Moldavsko, Mongolsko, Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestina, Srbsko, Jemen, Vietnam, Zambie a Ukrajina

⁸⁰ Metodika projektového cyklu dvoustranných projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky. S. 9 dostupná z:

[http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu\[1\].pdf](http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu[1].pdf)

⁸¹ Ibid. s. 10

účely přípravy Plánu ZRS na příslušný rok a následně jejich rozpracování do projektových námětů...“⁸²

Možná rizika fáze identifikace

Ve chvíli, kdy identifikace probíhá, je zatížena přístupem k relevantním informacím. Rizika můžeme vidět v získávaných informacích. Zprávy poskytované vládou neodrážejí realitu, popřípadě se terénní výzkumník může dostat do určité reality, která ale nemusí odpovídat celkovému obrazu. Také může dojít k podjatosti místních pracovníků, ať již z vidiny vlastního prospěchu, či vedeni vlastním zájmem.

5.1.3 Příprava projektu – fáze formulace

V této fázi již dochází k vytvoření konkrétního projektu. Jejím výstupem je projektový dokument. V **projektovém dokumentu** je stanoven cíl projektu, aktivity a také indikátory, podle kterých je možno v průběhu sledovat jeho vývoj, dopad a naplňování cíle projektu. Pokud si představíme projekt, který má za cíl zlepšit dovednosti praktických lékařů v diagnostice onkologických onemocnění, takovým indikátorem může být počet proškolených lékařů.⁸³

Do fáze formulace také spadá výběr realizátora. *„Cílem formulace je rozpracovat projektové náměty předložené partnerskými institucemi do konkrétních projektů rozvojové spolupráce. Zároveň je v této fázi znovu prověřována relevance, proveditelnost a udržitelnost návrhu projektu. Výsledkem musí být projekty, které jsou kvalitní, udržitelné a vlastněné příjemcem projektu.“⁸⁴*

⁸² Ibid. S. 11

⁸³ Podpora včasné diagnostiky prevence a léčby onkologických onemocnění. Dostupné z: <http://www.czda.cz/cra/projekty/gruzie/podpora-vcesne-diagnostiky-prevence-a-lecby-onkologickych-onemocneni.htm>

⁸⁴ Metodika projektového cyklu dvoustranných projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky. S. 14 dostupná z: [http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu\[1\].pdf](http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu[1].pdf)

Možná rizika fáze formulace

Formulace je nejcitlivější fáze přípravy projektu. Právě při ní dochází k „**plánování od stolu**“ a záleží na obeznámenosti formulátora s konkrétní situací v projektové zemi. Přestože v samotné formulaci je zakotven kontrolní mechanismus indikátorů, nemusí to znamenat, že každý projekt připravený touto metodou je efektivní. Ve skutečnosti to pouze znamená, že pro přípravu projektu je třeba splnit formální zadání, teprve jeho věcná náplň ale rozhoduje o tom, zda bude projekt úspěšný. Stejným rizikem také prochází výběr realizátora. Vzhledem k formálnosti celého postupu nemusí být vybraný realizátor ten, který předložil nejkvalitnější projekt.⁸⁵

5.1.4. Realizace projektu – fáze realizace a monitoringu

Realizace projektu je v kompetenci vybraného realizátora, ČRA má dále na starosti monitoring běžících projektů. Zajišťuje ho ve spolupráci s místními ZÚ, vlastními misemi. *„Realizátor je povinen před nebo při zahájení projektu kontaktovat příslušný ZÚ a dále ho průběžně informovat o aktivitách v teritoriu souvisejících s realizací projektu.“⁸⁶ „Účelem monitoringu je poskytovat realizátorovi i ČRA dostatečné podklady o průběhu a výsledcích projektu rozvojové spolupráce, potřebné pro efektivní řízení a eventuálně nezbytné modifikace projektu v závislosti na měnících se podmínkách a získaných zkušenostech“⁸⁷*

Možná rizika fáze realizace a monitoringu

Rizikům ve fázi realizace lze předejít kvalitní formulací projektu. Pokud ale taková není i samotná realizace bude nutně neefektivní. Britský ekonom Paul Collier ve své knize Miliarda nejhudších popsal realizaci takového projektu následovně: *„Dárci často klopýtají jeden přes druhého a nedovedou zkoordinovat své aktivity. Jednou jsem se setkal s případem, kdy chtěly tři dárcovské agentury postavit nemocnici na tom samém místě. Dohodly se, že*

⁸⁵ V zákoně o veřejných zakázkách § 78 čl. 2 se dočteme, že základním hodnotícím kritériem je pouze ekonomická výhodnost nabídky.

⁸⁶ Ibid. s 18

⁸⁷ Ibid. s. 17

*budou na projektu spolupracovat, což se nestává pokaždé, ale pak narazily na problém. Jejich pravidla o zadávání zakázek byla navzájem neslučitelná. Trvalo dva roky, než se jim podařilo dosáhnout kompromisu: každá agentura měla postavit jedno nemocniční patro podle svých vlastních norem. Dovedete si jistě představit, jak efektivní byla jejich práce.*⁸⁸

5.1.5 Evaluace jednotlivých projektů

Po samotné realizaci projektu je jako dalším z mechanismů **zvyšování efektivnosti** významná evaluace. Dobré zhodnocení pomáhá vyvarovat se chybám do budoucna. V případě České rozvojové agentury evaluace probíhají následujícím způsobem.

„Účelem evaluace projektů a programů rozvojové spolupráce je zjistit, jaká je jejich relevance vzhledem k rozvojovým potřebám partnerských zemí, jaké jsou jejich dopady na cílové skupiny, zda a jak bylo dosaženo stanovených cílů, jaká byla efektivita realizace stanovených výstupů a jaká je udržitelnost přínosů rozvojových intervencí po jejich ukončení.“⁸⁹ „Evaluaci projektů provádí externí subjekt - evaluátor. Mohou jím být jak právnické osoby (firmy specializující se na evaluace a související poradenství), tak fyzické osoby (konzultanti, resp. konsorcia konzultantů, pokud disponují dostatečnou odbornou aj. kapacitou pro danou evaluaci).“⁹⁰ Evaluátor absolvuje evaluační misi, kde zjišťuje, jaké jsou výsledky projektu, na základě předem vypracované metodologie hodnocení. Většinou dochází k rozhovorům se zúčastněnými subjekty. „Pro evaluaci projektů je klíčové zapojení realizátora/ů a dalších relevantních subjektů a zohlednění podkladů ZÚ, včetně průběžných monitorovacích zpráv a operativních informací o realizaci projektů.“⁹¹ Na závěr evaluační mise vypracuje evaluační zprávu, která obsahuje informace o relevanci,

⁸⁸ COLLIER, Paul, 2007. Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím. S. 119

⁸⁹ Metodika projektového cyklu dvoustranných projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky S. 20 dostupná z:

[http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu\[1\].pdf](http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu[1].pdf)

⁹⁰ Ibid., str. 21

⁹¹ Ibid. s. 22

efektivitě/hospodárnosti, efektivnosti/účinnosti, udržitelnosti a jak jsou v projektu zohledněny průřezové principy.⁹²

Možná rizika pojící se k evaluacím projektu

Evaluace jsou v gesci Ministerstva zahraničních věcí respektive Odboru rozvojové spolupráce a kromě evaluačních zpráv není možné o nich více zjistit. Z neformálních rozhovorů se zaměstnanci ČRA jsem nabyla dojmu, že neprobíhají systematicky, tedy jejich relevance je velice nízká. Většina projektů totiž evaluací nikdy neprojde.

⁹² Průřezovými principy podle Koncepce ZRS na období 2010 – 2017 jsou následující: Řádná (demokratická) správa věcí veřejných, šetrnost k životnímu prostředí a klimatu, dodržování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců projektu (včetně rovnosti mužů a žen)

6. Kritika pomoci

Podle toho, co jsem až do této chvíle předložila, je jasné, že rozvojová pomoc, čelící tolika výzvám, je zároveň vystavena mnohé kritice. Z této mnohé vybírám tři hlavní body, které rezonují hlavně veřejným míněním o rozvojové pomoci.

Jsou jimi neprofesionalita poskytované pomoci, závislost rozvojových zemí na zemích bohatších, malý dopad kvůli přehnaným výdajům na administrativu. V této kapitole také změním způsob práce, pro zachování objektivitu tentokrát nejprve popíši, na čem kritika zakládá a následně objasním, proč jsou tyto „mýty“ zavádějící.⁹³

6.1 Neprofesionalita rozvojové pomoci

Kritika neprofesionálního přístupu zůstává zcela jistě nejpálčivější. Jedná se o práci nedostatečně kvalifikovaných pracovníků. V poslední době je tato kritika hodně podpořena debatou o tzv. „voluntourismu“ Slovo „voluntourism“ je složeninou slov: „volunteer“ (dobrovolník) a „tourism“ (turismus). Dává tedy dohromady dobrovolnickou práci s cestováním, v kontextu dobrovolného pomáhání v rámci rozvojových projektů. Tato činnost je velice populární hlavně mezi mladými lidmi, kteří si chtějí rozšířit obzory a hledají životní zkušenosti. Mnozí ale po své vlastní zkušenosti vyhodnotí, že jejich působení v rozvojové zemi pro ně znamenalo hlavně možnost seberealizace a v tamějším prostředí velký dopad nezanechali.⁹⁴ Někteří dokonce hodnotí svoje působení negativně.⁹⁵ Působení

⁹³ Srov. Top Five Aid Myths Busted. Dostupný z: <http://www.whydev.org/top-five-aid-myths-busted>; Myths About Aid. Dostupný z: <https://www.givingwhatwecan.org/get-involved/myths-about-aid> a 11 of the best aid parodies. Dostupný z:

<http://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/dec/19/11-of-the-best-aid-parodies>

⁹⁴ Srov. MOHAMUD, Osub. 2013. Beware the „voluntourists“ doing good. Dostupný z: <http://www.theguardian.com/world/2013/feb/13/beware-voluntourists-doing-good>

⁹⁵ Srov. BIDDLE, Pipa. 2014. The Problem with Little White Girls (and boys): Why I Stopped Being a Voluntourist. Dostupný z: <http://pippabiddle.com/2014/02/18/the-problem-with-little-white-girls-and-boys/>

dobrovolníků je výrazné hlavně v neziskovém sektoru, který je často vystaven na principu dobrovolnictví.

Na obranu dobrovolné práce v rámci rozvojové pomoci je nutno podotknout, že veškerá aktuální snaha směřuje k profesionalizaci rozvojové práce. A to nejen ve smyslu zajištění rozvojové pomoci profesionály, ale také lepším výběrem a přípravou dobrovolníka takovým způsobem, aby měl schopnosti srovnatelné s profesionálem. Dobrovolnická pomoc začíná být v dnešní době vnímána jako stupeň profesionální kvalifikace a přestává být spojována s prací pro ty, „kteří se jinde neuchytí.“⁹⁶

6.2 Vysoké administrativní náklady

Je přirozené, že pokud někdo dobrovolně přispěje na rozvojovou pomoc, byl by rád, aby jeho peníze doopravdy šly na účel, kterému je věnoval. Sami neziskové organizace šíří myšlenku toho, že je správné, pokud co největší část vybraných peněz investují do rozvojových projektů.⁹⁷

Nejprve je nutné uznat, že rozvojová pomoc něco stojí. Vzhledem k tomu, jak důležitým politickým nástrojem je, nemohla by být zajišťována pouze dobrovolníky. Administrativní náklady jsou nutné a obecný diskurz vede k tomu, aby byli co nejmenší. V Pařížské deklaraci je jasně stanoven důraz na koordinaci více donorů, kteří také sdílejí administrativní náklady, které se tím umenší.⁹⁸ Zároveň se snahou náklady snižovat sílí mezi

⁹⁶ Srov. SMITH, Baillie Matt. LAURIE, Nina. 2010. International volunteering and global citizenships: professionalisation, development and biographies. a AnthroPOP: Je dobrovolná pomoc danajským darem? Záznam přednášky dostupný z: <https://www.youtube.com/watch?v=k1e2cctkfxc>

⁹⁷ Srov. YEOH, Weh. 2012. So What If 90 % of Money Donated Goes to the Program. Dostupný z: <http://www.whydev.org/so-what-if-90-of-money-donated-goes-to-the-program/> a Charities and Overheads. Dostupné z: <http://failbluedot.com/charities-and-overheads>

⁹⁸ STEWART, James. 2012. Can the coordination of aid cut costs for donors? Dostupný z: <http://recom.wider.unu.edu/article/can-coordination-aid-cut-costs-donors>

neziskovými organizacemi hlasy, které se snaží zlegitimizovat náklady na administrativu.⁹⁹ Tato tendence je samozřejmě pozitivní, protože kromě toho, že mění pohled veřejnosti na nutnost financování rozvojové pomoci, také předchází již zmiňovanému problému s prací nekvalifikovaných dobrovolníků.

⁹⁹ Srov. YEOH, Weh. 2012. So What If 90 % of Money Donated Goes to the Program. Dostupný z: <http://www.whydev.org/so-what-if-90-of-money-donated-goes-to-the-program/>.

7. Sdílení informací

Jak jsem již zdůraznila, dobrá příprava, realizace projektu a jeho evaluace, jsou nezbytně důležité složky, pokud se snažíme implementovat účinnou pomoc. Z naznačených případů ale můžeme vidět, že ne vždy jsou účinně naplňovány. Problém rozvojové pomoci, tkví mimo jiné v tom, že je to svým způsobem „uzavřená scéna,“ která se určitým způsobem prezentuje. Veskrze je tato prezentace pozitivní¹⁰⁰, snad proto, aby se a priori bránila přicházející kritice. Je nepochybné, že v každé práci je potřeba pečlivě hodnotit své výsledky a chyby neopakovat. Rozvojový sektor ale v sobě zahrnuje tak velkou a různorodou skupinu subjektů a rozhodně není otevřený sdílení se o neúspěších.

Velice inspirativní je tedy příspěvek, který přednesl David Damberger na konferenci TEDxYYC v dubnu 2011.¹⁰¹ Na svém vlastním příběhu ukázal, jak jednoduché je chybovat, i přesto, že jste poučení o možných rizicích. Damberger pracoval v organizaci Engineers Without Borders, kde po neúspěchu jednoho svého projektu v Indii začal se svými spolupracovníky mluvit o tom, co se stalo, a zjistil, že není zdaleka jediný, který za sebou má neúspěšný projekt. Na pracovišti, kde působil, se podařilo rozproudit debatu na téma neúspěchu i s managementem a od roku 2008 začali vydávat každoroční „Failure report,“¹⁰² takovou **výroční zprávu neúspěchu**. Zpočátku se nabízela se otázka, jak se k tomu postaví donoři, kteří velkoryse věnovali své peníze na projekty, které neměli žádný dopad. Po přečtení začali rozumět, proč je to důležité a že by bylo nespravedlivé tyto informace zatajovat. Z Dambergerova příběhu vyplývá, že toto je možná cesta k tomu, jak dosáhnout chtěné efektivnosti.

¹⁰⁰ Např. kampaně OXFAM z roku 2013. PELLECHI, Gregory. 2013. The Changing landscape of advertising on aid & Africa: OXFAM's New Campaigns. Dostupný z: <http://www.whodev.org/the-changing-landscape-of-advertising-on-aid-africa-oxfams-new-campaigns/>

¹⁰¹ DAMBERGER, David. 2011. What happens when an NGO admits failure. Přednáška dostupná z: http://www.ted.com/talks/david_damberger_what_happens_when_an_ngo_admits_failure

¹⁰² Online přístup k Annual Failure Report z: <http://www.ewb.ca/resources#block-views-resources-reports-block>

Za odvahu, kterou měla organizace Engineers Without Borders sice sklídila chválu,¹⁰³ ale ne mnoho organizací ji následovalo.¹⁰⁴ Sama jsem se zajímala o český prostor a kromě několika jednotlivých přednášek na téma neúspěchu¹⁰⁵ jsme u žádné z větších organizací¹⁰⁶, vykonávajících rozvojovou spolupráci, nenalezla zmínku o tom, že by se neúspěchem zabývala.

7.1 Metoda přiznávání neúspěchu¹⁰⁷

Způsoby, jakými se může pracovní kolektiv poučit z vlastních chyb se zabývali profesor „leadershipu“ Mark D. Cannon a profesorka „leadershipu“ a managementu Amy C. Edmondson. Tomu, aby ve skupině spolupracovníků došlo k **poučení z vlastních chyb** předchází proces, který přesně definovali a tedy je možné ho v pracovních skupinách implementovat.

Hledání pochybení

Prvním krokem je adresování chyby. Čím dříve je pochybení nalezeno, tím lépe je možno se z něj poučit. Navíc s oddalováním přiznání chyby narůstají náklady jak finanční, tak lidského potenciálu, na její zakrývání.

¹⁰³ Srov. BANSAL, Sarika, 2012. The Power of Failure. Dostupný z: <http://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/11/28/the-power-of-failure-2/> a Why Ngos Need to Admit Failure, 2014. Dostupný z: <http://www.whydev.org/why-ngos-need-to-admit-failure/>

¹⁰⁴ BECKETT, Helen. 2011. Charity blogs worth watching out for. Dostupný z: <http://www.theguardian.com/voluntary-sector-network/2011/may/05/charity-blogs-worth-watching-out>

¹⁰⁵ Setkání pořádané Development Coffee, 29.1.2013 na téma neúspěšných projektů; Přednáška Diakonie ČCE - Podařené i neúspěšné projekty v Africe 14.11.2011

¹⁰⁶ Adra, Člověk v tísní, Diakonie ČCE, Charita Česká republika

¹⁰⁷ Srov. CANNON, Mark D., EDMONDSON, Amy C. 2001. Confronting Failure: Antecedents and Consequences of Shared Beliefs about Failure in Organizational Work Groups

Diskutování a analyzování pochybení

V druhé fázi je klíčové analyzovat pochybení a najít na něm pozitivní aspekty, které nám pomohou do budoucna se podobné chybě vyvarovat.

Produktivní nakládání s problémem

Závěrečnou fází je snaha kolektivu chyby přijmout a přijít na návrhy řešení. Ve větší skupině lidí se předpokládá, že dokáží nahlédnout na stejný problém z různých úhlů a jejich závěry jsou potom velice cenné.

7.2 Význam dialogu o neúspěšnosti

V prostředí poskytovatelů rozvojové pomoci je všeobecně problematická komunikace. Sice tendence politiky UNDP je prohlubovat kooperaci, vzhledem k tomu, kolik aktérů se v této oblasti pohybuje, se toto ale naplňuje jen stěží. Jen minimální komunikace mezi donory vede ke zbytečnému dublování projektů v lepším případě, v horším případě k neustálému opakování chyb a negativním zásahům do komunit v rozvojovém světě.

Americký novinář Michael Hobbes v jedné ze svých esejí zesměšňuje „**velkou ideu**,“ se kterou čas od času přijde jedna z velkých agentur, či organizací a prohlásí ji za všespásnou. Nakonec se ale ukáže, že kromě toho, že nápad není všespásný, navíc se o podobnou věc již pokusil někdo v minulosti.¹⁰⁸ Problém je, že o úspěšných projektech je slyšet a donoři se v nich inspiroují jeden od druhého, o tom, že byli neúspěšní se ale již dále nešíří. A to je způsob, jakým se předávají neefektivní projekty.

Jisté je důležité vytvářet a implementovat nástroje ke zvyšování efektivnosti, dalším ze způsobů, jak významně ovlivnit vznik úspěšných projektů je ale také mnohem jednodušší - veřejné přiznání vlastní chyby.

¹⁰⁸ HOBBS, Michael. 2014. Stop Trying to Save the World - Big ideas are destroying international development

8. Východiska neefektivní pomoci

Jak se ale vyrovnat s pomocí, která je tak hojně kritizována a možná ani nepomáhá? Přístupů je mnoho, já se budu zabývat dvěma z nejznámějších kritiků rozvojové pomoci takové, jakou ji známe dnes. Jsou jimi americký ekonom William Easterly a zambijská ekonomka Dambisa Moyo, oba známí svým veřejným vystupováním proti rozvojové pomoci.

8.1 William Easterly¹⁰⁹

William Easterly je americký ekonom, profesor New Yorkské Univerzity a spoluedoucí Institutu pro výzkum rozvoje (Development Research Institute). Je pravidelným přispěvatelem do New York Times, Wall Street Journal, The Financial Times a dalších důležitých periodik. Vydal několik populárních knih o rozvojové spolupráci a zabývá se jí ve své profesní kariéře.

Easterly ve své kritice adresuje jednotlivé nedostatky pomoci. Jako základní problém vidí přístup západu k rozvojovým zemím. Přístup, který není partnerský, ale staví rozvojové země do podřízeného stavu. Západ stále vnímá rozvojové země jako subjekt svého zájmu místo toho, aby je měl za partnery. To také ústí v „ordinování“ pomoci západem bez přihlídnutí k reálným potřebám. Easterly kritizuje neexistenci respektive nezájem o zpětnou vazbu ze strany příjemců pomoci.

Ve své knize *Břímě velkého muže* rozděluje rozvojové pracovníky do dvou skupin. Nazývá je **plánovači a hledači**. Plánovači jsou podle něj ti, kteří projekt vymyslí, realizují a zanechají, uspokojeni naplněním předem stanovených cílů. Hledači jsou naopak ti, kteří v přístupu riskují neúspěch realizací dosud nevyzkoušených postupů a neustále inovují svoji práci s ohledem na její výsledky. Plánovači jsou ti, kteří mají krátkodobou představu o rozvoji, hledači oproti tomu uvažují o dlouhodobém dopadu a svoje jednání mu přizpůsobují. Pro plánovače je důležitý okamžitý úspěch, pro hledače je přijatelné pochybení pokud vede

¹⁰⁹ Srov. EASTERLY, William. 2010. *Břímě bílého muže: Proč pomoc západu třetímu světu selhává?* A EASTERLY, William. Dostupné z: <http://willieasterly.org/>

k dlouhodobému cíli. Podle Easterlyho je zlepšení rozvojové pomoci třeba dát v rozvojové sféře prostor hledačům. Tedy nebát se riskovat a zaměřit se na dlouhodobé cíle.

8.2 Dambisa Moyo¹¹⁰

Dambisa Moyo je ekonomka původem ze Zambie. Vystudovala na Harvardské univerzitě a doktorát z ekonomie dokončila na Oxfordské univerzitě. Věnuje se analyzování makroekonomie a mezinárodních vztahů. Do širokého povědomí se dostala svoji knihou *Dead Aid: Why Aid is Not Working and How There is a Better Way for Africa*.¹¹¹ Moyo přednáší po celém světě, nejen o rozvojové pomoci. Ve své práci se věnuje makroekonomii, v kritice pomoci se ale omezuje na prostor Afriky pravděpodobně proto, že může vycházet ze svojí osobní zkušenosti.

Moyo je kritická k západnímu uzurpování si rozhodování za Africké politické elity. Upozorňuje, že není možné nahrazovat nefunkční politické systémy pomocí z venku. Pokud takováto pomoc bude pokračovat, Afričané nebudou mít důvod sami se zasadit o transparentní vlády a řešení situace vlastními silami. Je tedy velice nekompromisní v řešení dnešní situace. Dambisa Moyo tvrdí, že nejlepším řešením by bylo zcela zastavit zahraniční pomoc Africe. Uvědomuje si, že ve chvíli, kdy pomoc dosáhla dnešního rozsahu je nemožné takový krok ihned učinit. Proto navrhuje pětiletý plán postupného omezování pomoci až do jejího úplného zastavení. Moyo je předním zástupcem přístupu volných trhů. Předpokládá, že rozvoj tržního hospodářství je klíčový pro reálný rozvoj a zastupování kapitálu finanční podporou donorů je destruktivní pro vyvíjející se ekonomické systémy.

¹¹⁰ Srov. MOYO, Dambisa. 2011. How the West Was Lost.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ehD0yCl3n-I> a MOYO, Dambisa. 2009. Why Aid to Africa is Not Working. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=n4a-FZjPreg> a MOYO, Dambisa. Dostupné z: <http://www.dambisamoyo.com/>

¹¹¹ Mrtvolná pomoc: Proč rozvojová pomoc nefunguje a co by bylo lepší cestou pro Afriku (vlastní překlad)

9. Závěr

Máme za sebou přes šedesát let existence rozvojové politiky, ale zdá se, že ji stále nedokážeme správně naplňovat.

V předložené práci jsme se věnovala nedostatkům v teoretických přístupech, nepřesnostem ve formách a rizikům v rámci metody přípravy jednotlivých rozvojových projektů. Zároveň jsem poukázala na relativitu nahlížení na rozvojovou agendu. Význam komunikace jejích poskytovatelů a stručně mluvím o dvou přístupech k řešení problému neúspěšnosti.

Věřím, že cíl práce, kterým bylo seznámení čtenáře se systémem fungování rozvojové pomoci a jeho kritické nahlédnutí byl naplněn.

Závěry práce se nabízejí dva. Doporučením pro efektivnější rozvojovou pomoc je přesné dodržování představených metod. Jejich implementace musí probíhat bezchybně, čímž bude dosaženo efektivní pomoci vedoucí k udržitelnému rozvoji. Doporučení druhé je v přímé opozici k prvnímu. Zdá se, že rozvojová pomoc po více než šedesáti letech konstantních změn v přístupech prokázala nedostatečnou pružnost ve způsobu reagování na potřeby rozvojového světa, a tedy by bylo lepší ji zanechat.

Domnívám se, že obě z těchto doporučení by mohla být funkční, avšak pochybuji, že některé z nich bude naplněno. Vzhledem ke složitosti celého systému a vědomí, že jeden konsenzus v přístupu k rozvojové pomoci nebyl zatím nikdy dosažen. Rozvojové snahy se budou dále realizovat a úkolem teoretiků rozvoje je zprostředkovat lidem, kteří se rozvojovou pomocí zabývají prakticky, své závěry, které budou formovat práci v terénu.

Seznam použité literatury

Prameny

About International Cooperation and Development - DG DEVCO. *European Commission*. [Online] [Citace: 26. 4 2015.] https://ec.europa.eu/europeaid/general_en.

Aid Delivery Methods - Project Cycle Management Guidelines. *European Commission*. [Online] 3 2004. [Citace: 25. 4 2015.] https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/methodology-aid-delivery-methods-project-cycle-management-200403_en.pdf.

Aid delivery methods and management modes. *Punto Sud*. [Online] [Citace: 30. 4 2015.] http://www.puntosud.org/helpdesk-europeaid/europeaid_at_work/about_europeaid/aid_delivery_methods_management_modes/start.

BIDDLE, Pippa. 2014. The Problem with Little White Girls (and boys): Why I Stopped Being a Voluntourist. [Online] 18. 2 2014. [Citace: 5. 2 2015.] <http://pippabiddle.com/2014/02/18/the-problem-with-little-white-girls-and-boys/>.

Budget support and dialogue with partner countries. *European Commission*. [Online] [Citace: 25. 4 2015.] <https://ec.europa.eu/europeaid/node/13967>.

COLLIER, Paul. 2009. *Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha : Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7429-010-7.
Debt Overview. *The World Bank*. [Online] [Citace: 1. 5 2015.] <http://www.worldbank.org/en/topic/debt/overview>.

Evaluace. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [Online] 26. 6 2014. [Citace: 25. 4 2015.] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/evaluace/index.html.

EASTERLY, William. 2010. *Břímě bílého muže: proč pomoc západu třetímu světu selhává?* Praha : Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1776-5.

GDP per capita (PPP) by country - Thematic Map - World. *Index Mundi*. [Online] [Citace: 1. 5 2015.] <http://www.indexmundi.com/map/?t=0&v=67&r=xx&l=en>.

Heavily Indebted Poor Countries (39 countries). *The World Bank*. [Online] [Citace: 25. 4 2015.] <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20260049~menuPK:64166739~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>.

Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC). *Evropa - Přehled právních předpisů EU*. [Online] [Citace: 29. 4 2015.] http://europa.eu/legislation_summaries/development/least_developed_countries/r12402_cs.htm.

Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2012-2017. [Online] [Citace: 3. 2 2015.] <http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/Koncepce%20zahranicni%20rozvojove%20spoluprace%20na%20obdobi%202010-2017.pdf>.

Metodika projektového cyklu dvoustranných projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky. [Online] [Citace: 7. 2 2015.] [http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu\[1\].pdf](http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/metodika_projektoveho_cyklu[1].pdf).

Millennium Development Goals Reports. *United Nations Millenium Development Goals*. [Online] [Citace: 23. 4 2015.] <http://www.un.org/millenniumgoals/reports.shtml>.

Odbor rozvojové spolupráce. [Online] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koordinace_zrs/odbor_rozvojove_spoluprace/index.html.

OECD / DAC. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [Online] [Citace: 20. 4 2015.] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oecd_dac/index.html.

Oficiální seznam indikátorů MDGs. *OSN*. [Online] [Citace: 1. 5 2015.] <http://www.osn.cz/soubory/officiallist2008-cze.pdf>.

Podpora včasné diagnostiky prevence a léčby onkologických onemocnění. *Česká rozvojová agentura*. [Online] [Citace: 30. 4 2015.] <http://www.czda.cz/cra/projekty/gruzie/podpora-vcesne-diagnostiky-prevence-a-lecby-onkologickych-onemocneni.htm>.

Programme-based Approaches. *Aid Effectiveness*. [Online] [Citace: 4. 30 2015.] <http://www.aideffectiveness.org/Themes-Programme-based-Approaches.html>.

Project modality. *European Commission*. [Online] [Citace: 30. 4 2015.] https://ec.europa.eu/europeaid/project-modality_en.

Resources - Annual & Quarterly Reports. *Engineers Without Borders*. [Online] [Citace: 7. 4 2015.] <http://www.ewb.ca/resources#block-views-resources-reports-block>.

Stálá mise České republiky při OECD v Paříži. [Online] [Citace: 2. 5 2015.] <http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/index.html>.

United Nations Millennium Declaration. *UN*. [Online] 8. 9 2000. [Citace: 23. 4 2015.] <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>.

We Can End Poverty - Millenium Development Goals and Beyond 2015. [Online] [Citace: 28. 4 2015.] <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

Základní informace o OECD. *Stálá mise České republiky při OECD v Paříži*. [Online] [Citace: 15. 4 2015.] http://www.mzv.cz/oe.cd.paris/cz/zakladni_informace_o_oe.cd/index.html.

Zákon č. 151/2010 Sb., o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů. [Online] [Citace: 3. 2 2015.] http://www.mzv.cz/file/1397915/zakon_o_ZRS.pdf.

Sekundární literatura

A breif history of Aid. [Online] 15. 11 208. [Citace: 12. 4 2015.] <http://www.aidwatch.org.au/stories/a-brief-history-of-aid/>.

A Brief History of International Development Aid. *Real Sociology*. [Online] [Citace: 29. 4 2015.] <http://realsociology.edublogs.org/2012/02/07/a-brief-history-of-development-aid/>.

ANNAN, Kofi. 2015. How to achieve Millennium Development Goals. *Kofi Annan Foundation*. [Online] 9 2015. [Citace: 3. 5 2015.] <http://kofiannanfoundation.org/newsroom/news/2010/09/how-to-achieve-millennium-development-goals>.

BAIRD, Mary. FRANK, Charles R. 1975. Foreign Aid: Its Speckled Past and Future Prospects. *World Politics and International Economics*. 29, 1975, 1, stránky 133-167.

BANSAL, Sarika. 2012. The Power of Failure. *The New York Times*. [Online] 28. 11 2012. [Citace: 17. 4 2015.] <http://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/11/28/the-power-of-failure-2/>.

BECKETT, Helen. 2011. Charity blogs worth watching out. *The Guardian*. [Online] 5. 5 2011. [Citace: 4. 5 2015.] <http://www.theguardian.com/voluntary-sector-network/2011/may/05/charity-blogs-worth-watching-out>.

BROWNE, Stephen. Aid and Influence: Do Donors Help or Hinder? . *Overseas Development Institute*. [Online] [Citace: 15. 4 2015.] <http://www.odi.org/events/103-aid-influence-donors-help-hinder-by-stephen-browne-earthscan-2006>.

CANNON, Mark D. EDMONDSON, Amy C. 2001. Confronting Failure: Antecedents and Consequences of Shared Beliefs about Failure in Organizational Work Groups. *Journal of Organizational Behavior*. 22, 3 2001, 2, stránky 161-177.

DANĚK, Petr. 2000. Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus neokolonialismus a diskurz rozvoje. [autor knihy] P. TOMEŠ, J. DANĚK, P. JEHLIČKA. *Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie*. Praha : Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, 2000.

Doing Development Differently. [Online] [Citace: 18. 4 2015.]
<http://doingdevelopmentdifferently.com/>.

FLAUJAC, Charlotte. 2013. Critic of systematic development aid and evolution of measurement of poverty. [Online] 17. 8 2013. [Citace: 25. 3 2015.]
<http://www.shabka.org/2013/08/17/critic-of-systematic-development-aid-and-evolution-of-measurement-of-poverty/>.

GIDDENS, Anthony. 1999. *Sociologie*. Praha : Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
Global priorities. *Transparency International*. [Online] [Citace: 29. 4 2015.]
http://archive.transparency.org/global_priorities/poverty/corruption_aid/aid_forms.

HALAXA, Petr. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí . [autor knihy] P. TOMEŠ, J. DANĚK, P. JEHLIČKA. *Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie*. Praha : Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, 2000.

HAMPL, Mojmír. 2008. Proč pomoc nepomáhá? *Revue Politika*. [Online] 20. 12 2008. [Citace: 21. 4 2015.] <http://www.revuepolitika.cz/clanky/14/proc-pomoc-nepomaha>.

HARRIS, Rich. PROVOST, Claire. 2013. Millennium development goals: big ideas, broken promises? . *The Guardian*. [Online] 24. 9 2013. [Citace: 23. 4 2015.]
<http://www.theguardian.com/global-development/interactive/2013/sep/24/millennium-development-goals-data-interactive>.

HJERTHOLM, Peter. WHITE, Howard. 1998. *Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation*. Kodaň : Institute of Economics, University of Copenhagen, 1998.

HOBBS, Michael. 2014. International Development Is Broken. Here Are Two Ways to Fix It. *The New Republic*. [Online] 18. Listopad 2014. [Citace: 5. Duben 2015.]
<http://www.newrepublic.com/article/120318/development-ideas-work-pay-results-and-data-analysis>.

HOBBS, Michael. 2014. Stop Trying to Save the World, Big ideas are destroying international development. *The New Republic*. [Online] 17. Listopad 2014. [Citace: 4. Duben 2015.] <http://www.newrepublic.com/article/120178/problem-international-development-and-plan-fix-it>.

HOZÁKOVÁ, Michala. TĚŠINOVÁ, Michaela. Rozvojová pomoc České republiky má smysl. *Člověk v tísni*. [Online] [Citace: 26. 4 2015.]
<http://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/rozvojova-pomoc-ceske-republiky-ma-smysl>.

HRABÁLEK, Martin. 2001. Máme odpustit dluhy rozvojovým zemím? *Global Politics*. [Online] 26. 11 2001. [Citace: 3. 5 2015.] <http://www.globalpolitics.cz/clanky/odpustit-dluhy>.

Charities and Overheads. *Fail Blue Dot*. [Online] 9. 2 2012. [Citace: 18. 4 2015.] <http://failbluedot.com/charities-and-overheads>.

JENÍČEK, Vladimír. FOLTÝN, Jaroslav. 2010. *Globální problémy světa v ekonomických souvislostech*. Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400_326-4.

KANBUR, Ravi. 2003. The Economics of International Aid. [autor knihy] Serge. MERCIER-YTHIER, Jean CHRISTOPHE-KOLM. *The Economics of Giving, Reciprocity and Altruism*. místo neznámé : Cornell University , 2003.

KOLÁŘ, Martin. 2010. Hana Vitnerová: V Nigérii jsem začala pochybovat o smyslu rozvojové pomoci. *Ukáčko*. [Online] 4. 1 2010. [Citace: 20. 4 2015.] <http://www.ukacko.cz/hana-vitnerova-v-nigerii-jsem-zacala-pochybovat-o-smyslu-rozvojove-pomoci>.

LINDNER, Tomáš. 2007. Přímá podpora rozpočtu – nový trend pomoci. *Rozvojovka*. [Online] 16. 10 2007. [Citace: 2. 5 2015.] <http://www.rozvojovka.cz/clanky/503-prima-podpora-roz-poctu-novy-trend-pomoci.htm>.

MADSLIEN, Jorn. 2005. Debt relief hopes bring out the critics. *BBC News*. [Online] 29. 6 2005. [Citace: 29. 4 2015.] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4619189.stm>.

McCLOSKEY, Stephen. 2012. Aid, NGOs and the Development Sector: is it time for a new direction? *Reimagining Development Education for a Changing Geopolitical Landscape*. [Online] 2012. [Citace: 25. 3 2015.]

MEAD, Nick. 2012. A developing world of debt. *The Guardian*. [Online] 16. 5 2012. [Citace: 28. 4 2015.] <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2012/may/15/developing-world-of-debt>.

MELAMED, Claire. SCOTT, Lucy. 2011. After 2015: progress and challenges for development. [Online] 3 2011. [Citace: 25. 4 2015.] <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/7061.pdf>.

MESSICK, Rick. 2014. The Scandal of Corruption in Development Aid. *The Global Anticorruption Blog*. [Online] 16. 4 2014. [Citace: 2. 5 2015.] <http://globalanticorruptionblog.com/2014/04/16/the-scandal-of-corruption-in-development-aid/>.

MOHAMUD, Ossob. 2013. Beware the „voluntourists“ doing good. *The Guardian*. [Online] 13. 2 2013. [Citace: 3. 5 2015.] <http://www.theguardian.com/world/2013/feb/13/beware-voluntourists-doing-good>.

Myths About Aid. *Giving What We Can*. [Online] [Citace: 25. 4 2015.]
<https://www.givingwhatwecan.org/get-involved/myths-about-aid>.

NĚMEČKOVÁ, Tereza. 2007. *Rozpočtová a sektorová podpora jako nové nástroje rozvojové spolupráce: perspektiva EU. Recenzované studie*. Praha : Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1337-9.

OPRŠAL, Zdeněk. 2014. *Mezinárodní rozvojová spolupráce: vybrané aspekty*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3948-8 .

OSN Praha: Zprávy - Rozvojové cíle tisíciletí dva roky před finišem. *Informační centrum OSN v Praze*. [Online] 25. 7 2013. [Citace: 28. 4 2015.]
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1851>.

PARKER, Tim. 2012. Developing Nations With The Most Debt. *Investopedia*. [Online] 21. 8 2012. [Citace: 28. 4 2015.] <http://www.investopedia.com/financial-edge/0912/developing-nations-with-the-most-debt.aspx>.

PELLECHI, Gregory. 2013. The Changing landscape of advertising on aid & Africa: OXFAM's New Campaigns. *WhyDev*. [Online] 16. 1 2013. [Citace: 1. 5 2015.]
<http://www.whydev.org/the-changing-landscape-of-advertising-on-aid-africa-oxfams-new-campaigns/>.

PHILLIPS, Keri. 2013. ABC Radio National. *The history of foreign aid*. [Online] 17. 12 2013. [Citace: 10. 4 2015.] <http://www.abc.net.au/radionational/programs/rearvision/the-history-of-foreign-aid/5162100>.

Politické problémy rozvojových zemí. [Online] [Citace: 22. 4 2015.]
<http://rozvojovky.vse.cz/>.

POSPÍŠIL, Petr. UMÍ ČESKO POMÁHAT? *Nový Prostor*. [Online] [Citace: 2. 5 2015.]
<http://www.novyprostor.cz/clanky/333/umi-cesko-pomahat.html>.

PURVIS, Katherine. 2014. 11 of the best aid parodies. [Online] 19. 12 2014. [Citace: 3. 4 2015.] <http://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/dec/19/11-of-the-best-aid-parodies>.

RADCLIFFE, Brent. 2012. Could Third World Debt Relief Pay Off? *Investopedia*. [Online] 20. 9 2012. [Citace: 28. 4 2015.] <http://www.investopedia.com/financial-edge/0912/could-third-world-debt-relief-payoff.aspx>.

Rozvojová země. *Wikipedia*. [Online] [Citace: 26. 4 2015.]
http://cs.wikipedia.org/wiki/Rozvojov%C3%A1_zem%C4%9B.

SELINA, Marina. 2014. Russians Would Migrate to the Countryside if Lifestyle Matched Cities. *The Moscow Times*. [Online] 11. 11 2014. [Citace: 2. 5 2015.]
<http://www.themoscowtimes.com/realestate/quarterly/article/510751.html>.

SHAH, Anup. 2007. Causes of The Debt Crisis. *Global Issues*. [Online] 3. 6 2007. [Citace: 29. 4 2015.] <http://www.globalissues.org/article/29/causes-of-the-debt-crisis>.

SMITH, Baillie Matt. LAURIE, Nina. International volunteering and global citizenships: professionalisation, development. [Online] [Citace: 5. 4 2015.]

STEWART, James. 2012. Can the coordination of aid cut costs for donors? *ReCom*. [Online] 11 2012. [Citace: 3. 5 2015.] <http://recom.wider.unu.edu/article/can-coordination-aid-cut-costs-donors>.

STOJANOV, Robert. Rozvojové cíle tisíciletí. *Rozvojovka*. [Online] [Citace: 23. 4 2015.] <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti>.

STOJANOV, Robert. Nádvořník, Ondřej. VYŠANSKÁ, Romana. KAPLAN, Michal.

VOLFOVÁ, Andrea. Rozvoj. *Rozvojovka*. [Online] [Citace: 10. 4 2015.] <http://www.rozvojovka.cz/rozvoj>.

STUPART, Richard. 2012. 7 worst international aid ideas. [Online] 20. 2 2012. [Citace: 29. 4 2015.] <http://matadornetwork.com/change/7-worst-international-aid-ideas/>.

Tools and Methods Series, Working document - Budget Support guidelines. *European Commission*. [Online] 9 2012. [Citace: 3. 5 2015.] https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/methodology-budget-support-guidelines-201209_en_2.pdf.

Top Five Aid Myths Busted. *WhyDev*. [Online] 22. 5 2012. [Citace: 28. 4 2015.] <http://www.whydev.org/top-five-aid-myths-busted>.

WALKER, Angus. 2014. China's great growth means widening gap between rich and poor. [Online] 15. 9 2014. [Citace: 28. 4 2015.] <http://www.itv.com/news/2012-11-02/chinas-great-growth-means-widening-gap-between-rich-and-poor/>.

Why Ngos Need to Admit Failure. *WhyDev*. [Online] 26. 4 2014. [Citace: 26. 4 2015.] <http://www.whydev.org/why-ngos-need-to-admit-failure/>.

YEOH, Weh. 2012. So What If 90 % of Money Donated Goes to the Program. . *WhyDev*. [Online] 16. 3 2012. [Citace: 18. 4 2015.] <http://www.whydev.org/so-what-if-90-of-money-donated-goes-to-the-program/>.

Slovníky a encyklopedie

MALINA, Jaroslav a kol. 2007. *Slovník pro studenty antropologie I A - L*. Brno : Akademické nakladatelství Cerm, 2007. ISBN 978-80-7204-508-2.

Elektronické zdroje

Charita Česká republika. [Online] www.charita.cz.

Diakonie ČCE. [Online] www.diakonie.cz.

Člověk v tísni. [Online] www.clovekvtisni.cz.

Adra. [Online] <http://adra.cz/>.

AnthroPOP: Je dobrovolná pomoc danajským darem? [Online] 12. 7 2013. [Citace: 12. 4 2015.] <https://www.youtube.com/watch?v=k1e2cetkfxc>.

Centre For Global Development. [Online] [Citace: 22. 4 2015.] <http://www.cgdev.org/>.

DAMBERGER, David. 2011. What happens when an NGO admits failure. [Online] 4 2011. [Citace: 17. 3 2015.] http://www.ted.com/talks/david_damberger_what_happens_when_an_ngo_admits_failure.

Dambisa Moyo. [Online] [Citace: 1. 5 2015.] <http://www.dambisamoyo.com/>.

Development Coffee 29. 1. na téma neúspěšných projektů. *FORS.* [Online] 22. 1 2013. [Citace: 18. 4 2015.] <http://www.fors.cz/2013/01/22/development-coffee-29-1-na-tema-neuspesnych-projektu/#.VUfZHCHtmkp>.

Development Education. [Online] [Citace: 10. 4 2015.] <http://www.developmenteducation.ie/>.

Development Initiatives. [Online] [Citace: 20. 4 2015.] <http://devinit.org/#/>.

Lékaři bez hranic. [Online] <http://www.lekari-bez-hranic.cz/>.

MOYO, Dambisa. 2011. How the West Was Lost. [Online] 11. 2 2011. [Citace: 10. 4 2015.] <https://www.youtube.com/watch?v=ehD0yCl3n-I>.

NYU Development research Institute. [Online] <http://www.nyudri.org/>.

ROSLING, Hans. 2007. Debunking third-world myths with the best stats you've ever seen. [Online] 14. 1 2007. [Citace: 10. 4 2015.] <https://www.youtube.com/watch?v=RUwS1uAdUcI>.

SIROLLI, Ernesto. 2012. Want to help someone? Shut up and listen! [Online] 9 2012. [Citace: 10. 4 2015.] http://www.ted.com/talks/ernesto_sirolli_want_to_help_someone_shut_up_and_listen#t-638786.

The Colombo Plan. [Online] [Citace: 17. 4 2015.] <http://www.colombo-plan.org/>.

Why Aid to Africa is Not Working. [Online] 17. 11 2009. [Citace: 15. 4 2015.]
<https://www.youtube.com/watch?v=n4a-FZjPreg>.

William Easterly. [Online] [Citace: 1. 5 2015.] <http://williameasterly.org/>.

Summary

Bachelor thesis called *Development Aid - Unsuccessful Projects: Causes of Failure and Possible Solutions for the Future* aims to define what are the possible risks of development aid management.

The emphasis of the thesis is on explanations of the methods, forms and trends of development aid - it comments on them and evaluates them.

The thesis gives the insight to the basic phenomenons and history of aid to deeper the knowledge for better understanding of the paper.

It explains the theories and practice of aid while showing the risks. One of the key elements is a debate on aid criticism and importance of admitting failure in the working process. As an conclusion it presents two influential economists William Easterly and Dambisa Moyo and their views on the future solutions. Also the author of the thesis is proposing two outcomes of the paper.